

İKTİSAT DERGİSİ

AYLIK DERGİ
OCAK 1982
SAYI 206
100 LİRA

EKONOMİ POLİTİKASI TARTIŞMALARI

Mete Durdağ
Zeyyat Hatipoğlu
Gülten Kazgan
Güngör Uras

Garanti sözü

**Yürürlükte olan en yüksek faizi
vermeyi garanti ediyoruz.**

Garanti'ye gelin, şartları siz seçin.

İster uzun, ister kısa vadeli tüm tasarruflarınız için;

**Gelin şubelerimize,
yüksek kazanç yollarını
birlikte arayalım.**

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

İKTİSAT DERGİSİ

AYLIK DERGİ
OCAK 1982
SAYI 206
100 LİRA

İ.Ü.İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti Yayın Organıdır

Sahibi

İ. Ü. İktisat Fakültesi Mezunları
Cemiyeti Yönetim Kurulu Başkanı
Şeref Özgencil

Yayın Yönetmeni

Alp Orçun

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ahmet C. Özkan

ABONE KOŞULLARI

6 aylık 600 TL 1 yıllık 1200 TL

REKLAM TARİFESİ

Arka Kapak 25 bin TL

Kapak içleri 20 bin TL

İç sayfalar (tam) 15 bin TL

YÖNETİM YERİ

Cumhuriyet Cad. No: 27/6 Taksim
İstanbul

Tel: 49 89 03 - 44 04 36 - 45 17 52

Dergideki yazılar kaynak gösterile-
rek yayınlanabilir.

Basıldığı Yer

YENİLİK BASIMEVİ

Tel: 43 55 72

İÇİNDEKİLER :

MAKALELER

1981 Yılında Ekonomi Politikası
Tartışmaları 4

1981 Yılında Temel Ekonomik
Göstergeleri 11

AÇIK OTURUM

19

Mete **DURDAĞ**

Zeyyat **HATİPOĞLU**

Gülten **KAZGAN**

T. Güngör **URAS**

MAKALE

Ekonomik Hayatı Düzenleyen
Kurallarda Önemli Değişmeler
Oldu 39

Türkiye'de ve bütün dünyada

İhracat ve ithalat işlemlerinizi,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız ve
diğer bütün bankacılık işleriniz için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki
birinci sınıf muhabirleri ile
işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

Dış Temsilcilikler

ve İrtibat Büroları

NEWYORK

FRANKFURT

LONDRA

Essen, Batı Berlin,
Münih, Hamburg

AKBANK

güveninizin eseri

İKTİSAT DERGİSİ'NDEN

1982'ye girerken, bütün bir geçmiş yılın ekonomik açıdan en önemli konusunun «ekonomi politikası tartışmaları» olduğunu gösteren çeşitli belirtiler göze çarpıyordu. Yeni benimsenen politik çizginin 1982 yılında da sürdürülmesi gerekip gerekmediği konusundaki tartışmaların yoğunluğunun yanısıra, çoğunluğu dokuz aylık olmakla birlikte bu politikanın sağladığı gelişmenin yönü hakkında bilgi veren rakamlar da ortaya çıkmaya başlamıştı. Bu nedenlerle, dergimizin Ocak 1982 sayısını, ekonomi politikası tartışmalarının değerlendirilmesine ayırdık.

Tartışmaların özetini veren bir yazının arkasından sizlere, temel ekonomik göstergeleri de sunuyoruz. Bu ayın açık oturumu sözkonusu görüşlerin ve rakamların değerlendirilmesine ayırıldı. Tartışmacılar, bu özeti ve rakamları temel alarak konuştular. İş çevrelerinin görüşlerini değerlendirecek bilim adamlarının, başlıca ekonomik yaklaşım biçimlerinin herbirini temsil edecekler arasından seçilmesine özel bir önem verdik. Ancak tartışmanın sonunda, farklı görüşleri de temsil etseler, bilim adamlarının, birkaç nokta dışında, birleştiklerini gördük. Bu nedenle, açık oturumun, özellikle ekonomiyi yönlendirmek durumunda olanlar için yolgösterici işaretler taşıdığına inanıyoruz.

İktisat Dergisi'nin yeni yayın döneminde de gösterdiğiniz ilgiye layık olmaya çalışacağımızı, 1982 yılının bu ilk sayısında bir kere daha vaadederken, bize eleştiri ve önerilerinizle yardımcı olmanız konusunda dört ay önce ifade ettiğimiz dileğimizi tekrarlıyoruz.

1982 yılının mutlu, ve mutluluğun maddi gereklerinin sağlanması bakımından başarılı bir yıl olmasını diliyoruz.

1981 Yılında Ekonomi Politikası Tartışmaları

Döviz darlığına bağlı üretim gerilemesi ve çok yüksek oranlı enflasyonla 1979 yılı sonuna gelen Türkiye'de, 24 Ocak 1980'de Hükümet tarafından alınan ekonomik kararlar, sunuluşundaki felsefe bakımından, Cumhuriyet tarihinin en önemli ekonomi politikası değişikliğini ortaya koyuyordu. Uygulayıcıları tarafından bir «liberalleşme» programı olarak sunulan kararlar, daha sonra, aynı doğrultuda bir dizi karar ve kanunla birlikte bir bütün haline geldi.

24 Ocak kararlarının ilan edilen hedefleri, fiyat artış hızının düşürülmesi, ve ihracatın arttırılması yoluyla dış ödemeler bilançosu açıklarının giderilmesiydi. Bu hedefe ulaşmak için esas olarak para politikası araçları seçilmişti. Nitekim, yasal ve idari düzenlemelerle;

- ° emisyon artış hızı düşürüldü,
- ° KİT ürünleri fiyatlarındaki devlet sübvansiyonu azaltıldı,
- ° düşük döviz kuru uygulamasından bir ölçüde (esas olarak ithalat için) vazgeçildi,
- ° banka faiz oranları serbest bırakıldı,
- ° ihracatta sübvansiyonlar arttırıldı.

Yaklaşık bir yıllık süreye yayılan bu düzenlemelerin sonucu olarak;

- ° para arzı artış hızı düştü,
- ° talep hacminde bir daralma görüldü,

- ° fiyat artış hızı düştü,
- ° stoklar arttı,
- ° özellikle bazı sektörlerde üretim geriledi,
- ° yatırımlarda genel bir gerileme görüldü,
- ° ihracat arttı.

İşte bu şartlarda, yürütülen ekonomi politikası hiçbir dönemde olmadığı ölçüde tartışma konusu oldu. Burada, özellikle iş çevrelerinin görüş ve önerileri ön plana çıktı.

1980 yılı başlarında münferit itirazlar dışında istikrar önlemleri paketini olumlu bulan iş çevrelerinin değerlendirme ve beklentilerinin, özellikle 1 Temmuz 1980 tarihinde banka faiz oranlarının belirlenmesinin serbest bırakılmasından sonra farklılıklar göstermeye başladığı, görüldü.

1981 yılı içinde ise, iş adamları arasında, uygulanan ekonomi politikası konusundaki tartışma şiddetlendi. Bir grup iş adamı, bugünkü politikanın sürdürülmesinin sanayii yıkma götüreceğini savunuyordu. Bu karşılık, şikayetçi iş adamları ile aynı sektörlerde faaliyet gösteren bazı başka iş adamlarının politikayı onayladıkları da görülebiliyordu.

FAİZ ORANLARI EN BÜYÜK TARTIŞMA KONUSU

İş adamları arasında en çok itiraza konu olan uygulama, banka faiz oranlarının serbest bırakılması oldu. Vehbi Koç, Şeker Bayramı nedeniyle Koç Topluluğu üyelerine hitaben yayınladığı mesajda, «İş hayatının yüksek faizlerin tahribatını yaşadığını...» belirterek şunları söylüyordu.

«Maliyetlerin artması sonucunda fiyatlar yükseldi. Ekonominin göstergesi olan otomotiv ve inşaat sanayiinde büyük ölçüde durgunluk başladı. Smaî kuruluşlar büyük faiz yükü altında bocalamaktadır. 1981 senesi sanayi için çetin bir devre olacaktır. Kazançlar büyük ölçüde düşecektir. 100 kilometre hızla giden enflasyon otomobilinin frenine basılarak çok kısa sürede 40 kilometre hıza düşürülmüştür. Bunun ekonomik hayatımızı sarsacağı muhakkaktı. Şimdi iş hayatı yüksek faiz politikasının tahribatını yaşamaktadır.»

Bu duruma çare olarak şirketlerin kendi bünyelerinde ve çalışma tarzlarında iyileştirmelere gitmelerini savunan Vehbi Koç'tan farklı olarak, Adana Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı Hacı Sabancı, faiz yükselişleri karşısındaki itirazını dile getirirken uygulanan politikanın da değiştirilmesini savunuyordu :

«Yüksek faiz, ekonomimizde tembelliğe itilmiş tüketici bir sınıf yaratmakta, teşebbüs gücü ve şevki yok olmakta, ayrıca küçük tasarrufların yatırımlara kanalize edilmesi mümkün olmamaktadır.»

İstanbul Sanayi Odası Meclis Başkanı İbrahim Bodur da aynı yöndeki açıklamalarında, faiz oranlarına sınır getirilmesinin zorunlu olduğunu söylüyordu :

«1 Temmuz bankacılığı, diye tanımlanan ve faizlerin serbest bırakılması ile başlatılan uygulama, günümüzde tam bir kaosa dönüşmüş ve sanayii batıracak noktaya gelmiştir. Ancak, bu konuda vakit geçmiş değildir. Olaya palyatif tedbirlerle değil köklü tedbirlerle yaklaşıldığı takdirde sorunu çözümlemek mümkündür.»

Bütün hazırlıklar 1982 yılında enflasyon oranını yüzde 25'te tutmak için yapılmaktadır. O halde gerek mevduata ödenen faizlerin, gerekse krediler için istenen faizlerin bu oran gözönünde bulundurularak limitlendirilmesi gerekmektedir. 1982'de enflasyon oranı yüzde 25 olacağına göre, mevduata ödenecek faizin yüzde 40 olarak tavanlanması zaruret vardır... Yaptığımız hesaplama bize, orta ve uzun vadeli kredi faizlerinin en fazla yüzde 50 ile sınırlandırılması gerektiğini göstermektedir.»

İstanbul Sanayi Odası'nın eski Yönetim Kurulu Başkanı Şaban Çavuşoğlu ise, Nisan ayında, «Enflasyonla mücadeleyle hedef alan bir uygulamada, ekonomik durgunluk, işyerlerinden bazılarının kapanması, işsizliğin artması normaldir.» diyerek uygulanan politikayı onaylarken, Kasım ayında şunları söylüyordu :

«Özellikle para ve sermaye piyasasının sanayi üzerinde, yüksek faizler dolayısıyla, yaratmış olduğu etkiler, zaten iç

talebi iyice daralan Türk sanayiini darboğaz içine itmiş bulunuyor.»

«SIKI PARA POLİTİKASI» TARTIŞMALARI

Bu arada, faiz oranlarının yükselmesinin başlıca nedenlerinden olan «sıkı para politikası» da zaman zaman doğrudan eleştiriliyordu. Hatta 24 Ocak'tan sonra izlenen politikanın temellerinden biri olan emisyon artışı sınırlamasının terk edilmesi bile öneriliyordu. Gene Şaban Çavuşoğlu, «Enflasyon oranının yüzde 40'ın altına düşmesinin durgunluğu arttıracaktır» söylediği konuşmasında şunları diyordu :

«Enflasyon hızı, ekonomide beklenenin üzerinde bir durgunluk yaratarak, yüzde 100'lerden yüzde 40'a kadar düşürülmüştür. Daha aşağı çekilmesi üzerinde ısrarlı olunmamalı ve gereğinde yeteri ölçüde emisyona gidilebileceği, kabul edilmelidir.»

Aynı konudaki itirazların bir bölümü de kredi darlığını dile getirmek biçiminde ortaya çıkıyordu. 24 Ocak önlemlerini genellikle destekleyen Ege Bölgesi Sanayi Odası'nın Yönetim Kurulu Başkanı Yılmaz Adıgüzel «Hem alabildiğine daraltıcı ve sınırlayıcı bir para ve kredi politikası izlenirken hem de faiz nisbetlerinin serbest bırakıldığını, birbirlerinin etkilerini şiddetlendiren aynı yöndeki bu iki uygulamanın, ekonomik kesimleri ciddi bir bunalıma ittiğini» söylerken, şunu savunuyordu :

«Sınırlayıcı para ve kredi politikası izlenirken, selektif kredi uygulamalarının genel sınırlamanın dışında tutulması gerekir.»

Bu arada, geçmiş yıllara göre daha yüksek tutarda ve daha ucuz kredilendirilen ihracatın da kredi yetersizliği içinde bulunduğu belirtiliyor, bu alanda selektif kredi politikasına ağırlık verilmesi öneriliyordu. Odalar Birliği Raporunda, «İhracatın uyarılmasına dönük çabaların yoğunlaştırılarak sürdürülmesi» önerisi yer alıyordu.

Giderek yoğunlaşan eleştiriler, yıl sonunda «1982 yılında

ekonomi politikasının değiştirilmesi» önerisine kadar vardı. Madeni Eşya Sanayicileri Sendikası Başkanı Şükrü Er, önerisini şöyle açıkladı :

«Ekonomimizin yıllarca biriken hastalığına çare olarak getirilen 24 Ocak kararları bir yere kadar başarılı olmuştur. Ancak iş mevzuatı yönünden alınması gerekli ek tedbirler alınmadığı ve bunun yanı sıra uygulanan para politikalarıyla kredi maliyetleri arttırıldığı gibi, işçi ücretleri belirli bir düzeyde tutulmadı. Aksine, talepteki daralmanın tabii sonucu olarak fiyatlar dondu, hatta geriledi. Faizler ve işçilikteki astronomik artışlar işletmeleri neredeyse çalışamaz noktaya getirdi. Bunun için uygulanmakta olan ekonomik politikanın aynen sürdürülmesini istikbal vaadederek görmüyorum.»

«Son sözü» ise, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yönetim Kurulu Başkanı Halit Narin söyledi ve «1982 de ekonomide yeni bir yaklaşım gerekiyor», dedi :

«Yeni iş imkanları yaratacak ve ekonomik kalkınmanın devamını sağlayacak olan yatırımların 1981 yılında tatminkâr seviyede yapıldığını söylemek mümkün değildir. Kamu sektörü yatırımları 176 milyar düzeyinde kalmıştır. 1982 yılı için 459 milyar liralık kamu sektörü altyapı yatırımı planlanmasını memnuniyetle karşılıyoruz. Ancak, özel teşebbüsün de 1982 yılında yatırımlara başlayabilmesi için öz kaynakların fevkalade azalmış olduğunu gözönünde tutularak, finansman ve kredi meselelerinin çözülmesi gerekmektedir. Bize göre üretim artışı enflasyonla mücadelede, iç talebi kısmaktan daha sıhhatli bir çözüm yoludur. İhracatın teşviki ekonomimiz açısından ne kadar yararlı ise, iç talebin işletmeleri çokertecek ölçüde azalması o kadar sakıncalıdır.»

Narin, bu açıklamalardan sonra, «Başta para ve kredi politikası olmak üzere istihdam, yatırım ve politikalarının gözden geçirilmesini ve bunlarda değişiklikler yapılmasını» istedi.

Yürürlükteki ekonomi politikasına karşı bu eleştiriler sürerken iş adamlarının bir bölümü de, olumlu değerlendirmelerini sürdürüyorlardı.

ENFLASYON VE İHRACAT

Yürürlükteki ekonomi politikasını olumlu bulanların başlıca argümanları fiyat artış hızının gerilmesi ve ihracattaki artış oluyordu. Kısa adı Odalar Birliği olan Türkiye Ticaret ve Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği yönetimi, 24 Ocak önlemleri konusundaki desteğini hep sürdürdü. Son olarak Birliğin hazırladığı İngilizce raporda, şu görüşler yer aldı :

«1980'de benimsenen ekonomik istikrar önlemlerinin üç ana hedefi fiyat artışlarını durdurmak, piyasa ekonomisi mekanizmasını harekete geçirmek ve ulusal ekonomiyi uluslararası rekabetle yarışmaya hazırlamaktır. Bu açıdan bakıldığında, 1981'de başarılı sonuçlar elde edilmiştir.

Fiyatlarda belli bir istikrar temin edilmiştir. İhracatta ve öteki dış alem gelirlerinde ihmal edilemeyecek artışlar meydana gelmiştir. İşçi dövizleri ise, beklenenin de üzerinde bir miktara ulaşmıştır.

Mevduattaki artış ve yüksek faiz oranları iç talebi frenlemiş ve fiyat artışlarını sınırlandırmıştır. Yatırımlar, ihracata yönelik alt sektörlerde yoğunlaşmıştır.»

İstanbul Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanı Nuh Kuşçulu da, ekonomik istikrar paketinin uygulamasında herhangi bir geri dönüşün, bugüne kadar katlanılan fedakarlıkları boşa çıkaracağını belirttiği açıklamasında şunları söylüyordu :

«Son iki yıldır iş adamlarının en büyük hatası istikrar programının gerektirdiği önlemleri almamış ve kendilerini yeni koşullara alıştıramamış olmalarından kaynaklanmaktadır.»

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği ise gene Aralık ayında yayınlanan bir basın bildirisinde, «Programın uygulanmasına devam edilmesi, ilk günkü kadar lüzumlu ve önemlidir.» görüşünü savunuyordu. Ancak aynı bildiride şu görüşlere de yer veriliyordu :

«24 Ocak kararlarından direkt veya endirekt olarak etkilenerek mali krize düşmesi muhtemel sektör ve firmaları zamanında saptama ve iyileştirici tedbirleri önceden alma

amacıyla bir erken haber alma sistemi (early warning system) geliştirilmelidir.

Özel sektör yatırımlarına uygulanacak reel faiz oranları Batı Avrupa seviyeleri nazara alınarak saptanmalı, firmaların uluslararası rekabet gücünü etkilememesi amacıyla saptanacak farklar oranında sübvansiyona tabi tutulmalıdır.»

Bildiride ayrıca, «24 Ocak kararlarının ana prensiplerini zedelemeyecek, buna karşılık mevcut darboğazlara çözüm getirecek» tedbirler alınması gerektiği, belirtiliyordu.

İş çevrelerinin 24 Ocak 1980'de uygulamaya konan önlemler konusunda bugünkü tutumu en net biçimiyle TUSİAD bildirisinde ortaya konmuş oluyor: Talep darlığının ve ihrac ürünleri maliyetlerinin ortaya çıkardığı darboğazları direkt sübvansiyonlarla gidermenin zamanı gelmiştir. Ancak, böyle bir politikanın iki yıl önce başlatılan uygulamanın felsefesiyle çelişip çelişmediğinin, 1982 yılında ortaya çıkması beklenbilir.

1981 YILININ TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELERİ

ÜRETİM FAALİYET KOLLARINA GÖRE GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA (1968 Faktör Fiyatları ile, Milyon TL.)

	1979	Artış Hızı %	1980	Artış Hızı %	1981 (1)	Artış Hızı %
1 — Tarım	44.519,0	2,9	45.268,2	1,7	45.466,1	0,4
a) Çiftçilik ve Hayvancılık	42.985,2	2,7	43.621,8	1,5	43.721,3	0,2
b) Ormançılık	993,6	0,5	1.015,3	2,2	1.065,1	4,9
c) Balıkçılık	530,2	22,5	631,1	17,0	679,7	7,7
2 — Sanayi	43.429,7	- 5,6	41.038,2	- 5,5	44.800,3	7,2
a) Madencilik	4.678,1	-16,3	4.236,2	- 9,4	4.485,0	3,9
b) İmalat Sanayii	31.561,3	- 5,3	33.057,9	- 5,2	38.569,8	7,6
c) Elektrik, Gaz, Su	3.659,3	8,0	3.744,1	- 3,2	3.946,0	5,1
3 — İnşaat Sanayii	12.793,7	4,2	12.885,3	0,3	12.906,7	0,2
4 — Ticaret	26.813,3	- 2,3	25.633,8	- 4,4	27.312,8	8,5
5 — Ulaştırma ve Haberleşme	18.641,9	- 4,4	17.964,9	- 3,6	18.478,3	2,8
6 — Mali Müesseseler	4.929,1	3,0	5.017,7	1,8	5.072,9	1,1
7 — Mesken Gelirleri	9.528,3	3,9	9.821,4	4,1	10.161,0	2,4
8 — Serbest Mes. ve Hizmetler	9.448,8	- 0,9	9.349,5	- 1,1	9.782,3	4,4
9 — Endüstriler Toplamı	170.093,7	- 1,1	167.079,8	- 1,8	173.656,9	3,9
10 — Devlet Hizmetleri	19.415,5	4,2	20.545,5	5,8	21.367,3	4,0
11 — GSYİH (Faktör F.)	189.509,2	- 0,0	187.824,2	- 1,0	195.021,2	3,9
12 — Dış Alem Gelirleri	2.856,3	52,8	2.165,4	-24,2	2.791,2	28,9
13 — GSMH (Faktör F.)	192.365,7	- 0,1	189.789,7	- 1,3	197.812,4	4,3
14 — (Ekst) Sübvansiyonlar	3.197,6	-25,4	2.590,5	-25,9	2.263,8	-12,7
15 — Vantah Vergiler	19.475,0	- 8,8	18.862,0	- 3,1	19.548,5	3,6
16 — GSMH (Aha Fiyatlarıyla)	208.942,1	- 0,4	206.061,2	- 1,1	213.161,1	4,4

Kaynak : DİE

(1) 1981 Tahmini.

TARIM - SANAYİ - HİZMETLER VE GSYİH
(1968 Yılı Faktör Fiyatları ile)

Milyon TL

Sektör Payları %

Yıllar	Tarım	Sanayi	Hizmetler	GSYİH	Tarım	Sanayi	Hizmetler	GSYİH
1979	44.518,0	43.429,7	101.562,5	189.509,2	23,5	22,9	53,6	100,0
1980	45.268,2	41.038,2	101.317,9	187.624,3	24,1	21,9	54,0	100,0
1981 (1)	45.468,1	44.000,3	105.557,8	195.024,2	23,3	22,6	54,1	100,0

Kaynak : DİE

(1) 1981 Tahmini

AKARYAKITIN TOPLAM İTHALAT VE İHRACAT İÇİNDEKİ YERİ

	1 9 7 9		1 9 8 0		1 9 8 0 Ocak - Eylül		1 9 8 1 Ocak - Eylül	
	Milyon \$	Bin Ton	Milyon \$	Bin Ton	Milyon \$	Bin Ton	Milyon \$	Bin Ton
Toplam İthalat	5.069,4	18.810,3	7.667,3	22.450,4	5.342,6	16.101,8	6.497,7	16.292,2
Akaryakıt İthalatı	1.761,9	12.413,2	3.664,6	15.415,2	2.563,1	10.991,8	2.758,7	9.924,0
Akaryakıt İth./ Toplam İthalat	% 34,8		% 47,8		% 48,0		% 42,5	
Akaryakıt Dışındaki İthalat	3.307,5	6.397,1	4.002,7	7.035,2	2.779,5	5.110,0	3.739,0	6.368,2
Toplam İhracat	2.261,2	4.626,5	2.910,1	4.854,8	1.865,8	3.059,8	3.008,7	5.886,4
Akaryakıt İth. Toplam İhracat	% 77,9		% 125,9		% 137,4		% 91,7	

Kaynak: Maliye Bakanlığı

TOPLAM İTHALAT, AKARYAKIT İTHALATI VE TOPLAM İHRACATIN YILLIK DEĞİŞMELERİ (%)

	1979/1978		1980/1979		Ocak - Eylül 1981/1980	
	Değer*	Miktar*	Değer*	Miktar*	Değer*	Miktar*
Toplam İthalat	10,2	— 6,5	51,2	19,3	21,6	1,2
Akaryakıt İthalatı	35,8	— 12,9	108,0	24,2	7,6	— 9,7
Akaryakıt Dışındaki İthalat	0,1	8,9	21,0	10,0	34,5	24,6
Toplam İhracat	— 1,2	— 26,3	28,7	0,6	61,3	92,4

Kaynak: Maliye Bakanlığı

* Değer- dolar

* Miktar- ton

TOPTAN EŞYA FİYATLARI GENEL ENDEKSİ
(1963 = 100)

14

A. Endeks	1974	%	1975	%	1976	%	1977	%	1978	%	1979	%	1980	%
(Yıllık)	311,8	+29,9	342,2	+10,1	396,6	+15,6	492,1	+24,1	750,8	+52,6	1230,7	+63,9	2350,6	+107,2

B. Aylar	Endeks			Bir yıllık artış (%)		Bir önceki aya göre fark (%)		
	1979	1980	1981	1980/1979	1981/1980	1979	1980	1981
Ocak	910,9	1722,9	3211,2	89,1	86,4	4,7	9,2	4,6
Şubat	955,0	2227,5	3253,4	133,2	47,4	4,8	29,3	2,2
Mart	1003,4	2326,5	3256,6	131,9	40,0	5,1	4,4	-0,8
Nisan	1061,9	2408,8	3230,8	122,7	34,1	7,8	3,5	-0,8
Mayıs	1132,4	2479,7	3301,1	119,0	33,1	4,7	2,9	2,2
Haziran	1214,2	2547,9	3512,3	109,8	37,8	7,2	2,7	6,4
Temmuz	1254,1	2552,4	3517,7	103,5	37,8	3,3	0,1	0,1
Ağustos	1295,5	2591,6	3556,8	100,0	37,2	3,3	1,5	1,1
Eylül	1334,8	2681,2	3661,6	100,9	36,6	3,0	3,5	2,9
Ekim	1402,6	2872,1		104,7		5,1	7,1	
Kasım	1513,7	2980,0		96,9		7,9	3,8	
Aralık	1577,8	3071,4		94,7		4,2	3,1	
Ocak - Aralık Ortalaması	1230,7	2550,6		107,2	-			
Ocak - Eylül Ortalaması	1131,3	2393,1	3393,4	115,5	41,7			
12 Aylık Gelişme (Eylül - Eylül)				100,9	36,6			

Kaynak : Ticaret Bakanlığı

ÖDEMELER DENGESİ
(Milyon \$)

	1979		1980		1981	Ocak - Eylül	
	Program	Gerçekleşme	Program	Gerçekleşme	Program	1980	1981
1 - Cari İşlemler Dengesi	-1.500	-1.239	-2.300	-3.047**	-3.450	-1.984	-1.515
A) Dış Ticaret Dengesi	-2.250	-2.808	-2.500	-4.757**	-3.300	-2.477	-3.489
B) Görünmeyen Kai. Den.	735	1.569	1.180	1.726	2.030	1.506	1.974
C) Nato Enfrastrüktür- Off Shore	15	9	20	-16	-	-13	-
2 - Sermaye Hareketleri Den.	1.325	276	963	1.853	3.090	1.416	614
Genel Denge	- 175	- 963	-1.333	-1.192	- 400	-566	-901
3 - Rezerv Hareketleri (—Artış)	-	- 111	-	- 577	-	-773	-546
4 - Özel Çekiş Haklarından Kullanma	173	3	225	461	- 400	371	126
5 - Kısa ve Orta Vadeli Sermaye Har.	-	470	1.100	123	-	114	-181
6 - Net Hata ve Noksan	-	602	-	1.195	-	936	1.493

Kaynak: Maliye Bakanlığı

PARA ARZI (Milyar TL)

	1979	1980	1981	Değişim (%)	1980	1981
	31 Aralık	21 Kasım	31 Aralık	30 Ekim	20 Kasım	1981
Dolaşıma Çıkan Para	183.9	273.7	278.6	368.6	362.4	48,8
Banka Kasaları	42.2	36.2	49.3	76.5	63.0	—14,2
PARA ARZI (M.B.Dar. Tanımına Göre)	429.9	660.4	658.6	823.7	837.3	53,6
PARA ARZI (IMF)	454.2	676.1	678.1	852.8	846.5	48,9
— Vadesiz Mevduat	296.3	419.7	426.1	514.5	520.9	41,6
° Ticari Mevduat	152.6	234.4	244.6	313.8	317.8	53,6
° Tasarruf Mevduatı	143.7	185.3	181.5	200.7	203.1	28,9
— M. B. deki Mevduat	16.1	17.9	21.8	45.2	25.2	11,2
— Dolaşımdaki Para	140.9	237.5	229.3	292.1	299.4	68,6
ARTTIRICI FAKTÖRLER	1.103.6	1.896.2	1.948.6	2.904.3	2.942.7	71,8
— Kredi Stoku	789.5	1.133.0	1.217.1	1.765.0	1.790.3	43,5
° M. B. Doğrudan Kredileri	214.5	345.5	367.0	457.7	465.7	61,1
° Mevduat Banka Kredileri	431.0	616.6	678.8	1.113.7	1.130.7	43,1
° K. Yatırım Banka Kredileri	103.8	130.8	131.8	153.6	154.0	26,0
° DYB (Ödeme Planına Bağlı)	40.2	40.0	40.0	40.0	40.0	—0,5
— Altın Döviz Mevcudu	28.4	111.4	109.6	202.6	204.9	292,3
— Diğer Plasmanlar	285.7	651.8	621.6	936.7	947.5	128,1
AZALTICI FAKTÖRLER	694.4	1.220.1	1.270.5	2.051.6	2.096.2	75,7
— Para Benzeri Likidite	164.2	327.0	356.9	947.1	1.000.6	99,1
° Vadeli Tasarruf Mevduatı	91.6	135.8	150.7	384.9	399.0	48,3
° Mevduat Sertifikası	0.0	13.3	17.9	103.9	113.4	—
° Diğer Mevduat	55.5	93.4	91.4	158.2	161.6	68,3
° M. B. de Mevduat	17.1	84.5	86.9	300.1	326.6	394,2
— Diğer Plasmanlar	485.2	893.1	931.6	1.104.5	1.095.6	84,1

Not : 1980 yılı yüzde değişimi 31 Aralık 1979'dan 21 Kasım 1980 tarihine,
1981 yılı yüzde değişimi 31 Aralık 1980'den 20 Kasım 1981 tarihine kadardır.

**1981 YILINDA ÖDÜNCÜ PARA VERME İŞLERİNDE UYGULANAN
FAİZ ORANLARI (*)
(Yıllık %)**

Yürürlük Tarihi	1/1/1981	1/2/1981
Kısa vadeli krediler	31,00	36,00
Orta vadeli krediler	33,00	38,00
İhracat kredileri	22,00	27,00

(*) Bankaların 29/5/1980 tarih ve 8/909 sayılı kararnameye dayanarak, aralarında düzenledikleri protokol gereğince kredilere uygulayacakları faiz oranları.

**1981 YILINDA MEVDUAT KABUL EDİLMESİNDE UYGULANAN
FAİZ ORANLARI (*)
(Yıllık %)**

Yürürlük Tarihi	1/1/1981	1/2/1981	1/7/1981
Vadesiz mevduat	5,00	5,00	5,00
3 ay vadeli mevduat			45,00
6 ay vadeli mevduat	35,00	42,00	50,00
6 ay vadeli aylık faiz ödemeli			42,00
1 yıl ve daha fazla vadeli mevduat	40,00	50,00	50,00
1 yıl ve daha fazla vadeli ve aylık faiz ödemeli	35,00	42,00	42,00

(*) Bankaların 29/5/1980 tarih ve 8/909 sayılı kararnameye dayanarak, aralarında düzenledikleri protokol gereğince kredilere uygulayacakları faiz oranları.

İHRAÇ EDİLEN MENKUL DEĞERLER
(Milyon TL.)

	1979	1980	1981 (3)
KAMU KESİMİ			
Devlet İç Borçlanma Tahvilleri	35.458(1)	50.000	50.000
İç İstikrar Hazine Bonoları	—	10.000	65.000
Devlet Yatırım Bankası Tahvilleri	—	15.000	—
T. Emlak-Kredi Bankası Tahvilleri	350	800	—
ÖZEL KESİM			
Tahvil	4.866	18.011	13.012,8
Hisse Senedi (2)	7.116	21.915	21.598
TOPLAM :	47.790	115.726	149.610,813

Kaynak : T. C. Merkez Bankası

- (1) 458 milyon TL'lık bölümü Özel Amaçlı Tahvillerdir.
 (2) Borsa kotuna alınan
 (3) Ekim sonu itibariyle

ÖZEL İMALAT SANAYİNDE STOK GELİŞMELERİ
(MİLYON TL.)

Sektör	Firma sayısı	1980	1981— Haziran
Gıda	490	4.465	6.640
İçki-tütün	23	1.536	1.592
Dokuma, giyim	556	14.655	16 wtp
Deri	79	278	297
Orman ürünleri	97	615	862
Kağıt	80	613	1.796
Basım	74	284	160
Kimya	274	3.521	9.797
Petrol ürünleri	10	496	857
Lastik ve plastik	421	5.095	4.251
Toprak Ürünleri Sanayii	229	4.255	4.722
Metal sanayii	326	12.680	14.677
Metal Eşya Sanayii	543	2.444	2.816
Makina sanayii	319	2.278	3.830
Elektrik makina ve cihazları	225	2.322	4.002
Ulaştırma araçları	186	4.862	11.250
Mesleki ve ilmi aletler	9	27	45
Diğerleri ve dağıtılamayanlar	184	1.635	1.994

Toplam 4.125 62.062 85.847

NOT : Bütün değerler cari fiyatlarıdır.

Kaynak : DPT

AÇIK OTURUM

1981 YILINDA İZLENEN EKONOMİ POLİTİKASI

Katılanlar :

Mete DURDAĞ *
Zeyyat HATİPOĞLU **
Gülten KAZGAN ***
T. Güngör URAS ****

Yöneten :

Alp ORÇUN

DURDAĞ : Enflasyonu yavaşlatmak için izlenen politikalar o çeşit politikalar olmuştur ki, buradan çıkış ancak aynı yoldan geri dönüşle olur. Para politikaları ile enflasyonu durdurursunuz, ama bu durgunluktan çıkamazsınız. İzlenen politikalarda maliye politikasına para politikası ile birlikte çok büyük ağırlık verilmesi gerekirdi.

HATİPOĞLU : Türkiye'nin meselelerini parasal terimlerle düşünmek, yapılabilecek en büyük yanıltır. Türkiye gibi pazara dönük bir ekonomide, pazara bir değer, bir anlam kazandıracak uygulamalardan kaçındığımız müddetçe bir takım olumsuz sonuçlar ortaya çıkacaktır.

KAZGAN : 1981 yılında uygulanan ekonomi politikası hakkındaki olumlu görüşlerin kaynağı, fiyat artış hızının düşmüş olması, ihracatın bir miktar artmış olması ve ayrıca ekonomide desantralize karar mekanizmalarının egemen olabileceği bir piyasa sistemine doğru gidişin bulunmasıdır.

URAS : 24 Ocak'tan sonra ekonomide bir iyiye gidiş vardır, ama henüz ekonomi rayına oturmadan, bizzat bu işe muhatap olanların, üretim artmadığı halde sanayide üretim artıyor diye yanıltıcı beyanlarda bulunanların, doğru hareket etmediği düşüncesindeyim.

* Dr., B. Ü. İdari Bilimler Fakültesi

** Prof., Dr., İ. T. Ü. Temel Bilimler Fakültesi

*** Prof., Dr., İ. Ü. İktisat Fakültesi

**** Dr., Aksigorta A. Ş. Yönetim Kurulu Başkanı

ORÇUN : Sayın Kazgan, biraz önce çeşitli işadamlarının, 24 Ocak 1980'den beri uygulanmakta olan ekonomi politikası konusundaki olumlu ve olumsuz çeşitli görüşlerini özetledik. Sizin bu görüşler hakkında düşündükleriniz nelerdir? Yani bu görüşlerin ardında hangi maddi sebepler yatmaktadır?

KAZGAN : Zannediyorum ki, kısa dönemli konjonktür analizi yapan bir iktisatçı Türkiye'de rakamların kendi önüne koyduğu darboğaza gelip çarpıyor. Bir kere rakamlar çok geç yayınlanıyor. İkincisi rakamların güvenilirliği konusunda, sanıyorum ki buradaki bütün konuşmacılarla birlikte, ben de de büyük şüpheler var. Tabii biz olayların içinde olmadığımız için durumu ancak rakamlara bakarak söyleyebiliriz.

Elimizdeki rakamlara baktığımızda beni şaşırtan birkaç nokta var; önce müsaade ederseniz onları belirteceğim. Çünkü bu şaşırtan noktalarla olumsuz ve olumlu görüşleri karşılaştığımızda, arada inanılmaz bir çelişki ortaya çıkıyor. Birincisi şu : 1978, 79 ve 80 yılında Türk sanayii genelde ve imalat sanayii özellikle, enflasyon doruk noktasına ulaşırken, olumsuz yönde etkilenmiş. 1981 yılında, istikrar programı sonuçlarını vermeye başladığı zaman, bakıyorsunuz ki Devlet İstatistik Enstitüsünün verdiği rakamlara göre Türk imalat sanayii yüzde 7,6 oranında bir büyüme gösteriyor. Şimdi buna göre, benim bize yansıyan görüşlerde beklediğim sonuç şu olur : Öncelikle sanayiciler bu politikayı desteklemelidir, çünkü üretimleri artmıştır. Oysa bakıyoruz ki, üretim duruyor, finansman darboğazı, kredi mali-

yetlerinin yüksekliği ve iç piyasadaki durgunluk nedeniyle yatırım yapamıyoruz, diyenler öncelikle sanayiciler. Şimdi dolayısıyla ben sanayicilerin sözlerinin, gerçeği ne ölçüde yansıttığını bilemiyorum. Ancak rakamlara baktığımda durumun olumlu yönde geliştiğini söylemek gerek. Oysa bakıyorsunuz ki, bu feryatlar özellikle o kesimden geliyor. Dolayısıyla burada rakamların koyduğu duvar, rakamların koyduğu darboğaz olayı var. İkincisi, yine rakamlara baktığımızda görünen o ki, Türkiye'de esas durgunluk inşaat sektöründe ve tarımda. Özellikle 1980 ve 81'de tarım ve inşaat sektörüne üretim artış hızı en düşük düzeye gelmiştir. İnşaat sektöründeki durgunluk herkesçe biliniyor, tarımcıların sesi çıkmıyor. Buna göre, eğer 81 yılında Türkiye'de gayri safi milli hasıla artarsa, burada öncü kesim imalat sanayii olacak. Buna karşılık durgunlukta esas etken olan kesimler de tarım ve inşaat sanayii olacak. Oysa onlardan hiç ses gelmiyor. Bütün konuşmalar, bütün feryatlar sanayi kesiminden geliyor. Onun için burada bir çelişki bulunduğu kesinlikle işaret etmem gerekiyor.

Ancak bir nokta daha var. 1981 yılında (1968 fiyatları ile) gayrisafi milli hasılanın yüzde 4,4 arttığı açıklandı. Bu artış, deflasyon endeksindeki bir hata ile ilgili olabileceği gibi, unutulmaması gereken bir nokta da şudur: Bu artış, Türk halkının reel gelirinin artışını göstermez, çünkü bu gayrisafi milli hasıla rakamı dış ticaret hadelerindeki aleyhe dönüşün etkisini yansıtmamaktadır. Bunun için, elimizde sabit fiyatlarla gayrisafi yurt içi gelir veya milli gelir rakamlarının bulunması gerekir.

İhracatın uzun yıllardan beri ilk defa 1981'de sabit fiyatlarla artmış olması ve dış ticaret hadlerinin aleyhe gidişin 1981'de de sürmesi gayrisafi milli hasıla artışı ile gelir artışı arasındaki farkın büyüdüğünü gösterir.

Bu durum benim yerimde bir değerlendirme yapmayı engelliyor. Türkiye'de sürekli anketler yoluyla durumu yakından izleme olanağımız da pek olmuyor. Yapılıyorsa bu anketler, hiç olmazsa bize yansımada. Bunun için size değerlendirmede yetersiz kaldığım bir noktayı özenle vurgulamak istiyorum.

İkinci nokta: Olumlu görüşlerin genisinde, daha çok ticaret kesiminden geliyor zannediyorum, şunu görüyoruz: Bir kere ihracat artışı olmuştur. İkincisi, fiyat artışı oranı, her ne kadar fiyat endekslerinin hatalı olduğunu biliyorsak da, aynı hatalar daha önceki yıllarda da bulunduğu göre, 81'de bir fiyat artış hızı yavaşlaması olduğu kesin. İhracat artışı ve fiyat artış hızı yavaşlaması, olumlu görüşlerin zannediyorum temelinde yatan iki temel öğe. Üretim artışı konusunda kuşkularımız bulunsada... Ancak sanıyorum bu noktaları vurguladığımız zaman, Türk ekonomisinin bu istikrar programı çerçevesinde yarattığı söz konusu olumlu noktaların, biraz uzun vadede ne ölçüde sürdürülebilir olduğunun da tartışılması gerekmektedir.

İstikrar programı bunları hedeflemiştir ve bilebildiğimiz kadarıyla, talep daraltması, yatırımlarda duraklama, özellikle kamu yatırımlarında durma noktasına gelen bir duraklama ile enflasyon hızının yavaşlaması ve ihracat artışı sağlanmıştır. Aynı zamanda unut-

mamak gerekir ki, siyasal rejimin niteliği dolayısıyla kolektif pazarlık ve grev olayı yoktur. Reel ücretler düşmeye devam etmektedir. Maaşlı kesim için de aynı durum geçerlidir. Bu da fiyat artışındaki duraklamayı yaratan önemli bir öğedir. Ayrıca siyasal rejimin niteliği dolayısıyla, bütün fiyat artış beklentileri de negatif yönde olmuştur. Madem ki böyle bir rejim gelmiştir, öyleyse fiyat artışları da mutlaka durdurulacaktır, beklentisi dahi fiyat artışlarını sınırlamakta bir etkidir. Dolayısıyla benim vurgulamak istediğim nokta, yaratılan olumlu etkenlerin ekonomi büyümeye geçtiğinde ne ölçüde sürdürülebilir olduğudur. Siyasal rejimin niteliğinden ve istikrar programının uygulanış biçiminden kaynaklanan olumlu etkilerin ileride ne olacağını bilemiyoruz. İhracat artışına gelince, şunu söylemek isterim: Doğrudur, Türkiye'de, özellikle imalat sanayii, geçen yıla oranla birden 1 milyar dolarlık ek ihracat artışı yapmıştır. Bu 1 milyar dolarlık ek ihracat artışıyla da sanayici stoklarını tasfiye olanağı bulunmuştur. Stoklardan yapılan ihracatta, stok maliyetinin faiz hadlerindeki artış dolayısıyla artmasının da bir etkisi olmuştur, ama eğer stoklar tükendikten sonra sanayici yeni üretim artışına geçecekse, bunun ne ölçüde ihracata yansımaya bilemiyoruz. Çünkü üretim ne kadar artacak, onu bilemiyoruz. Yani stokların tasfiyesinden ihracat artışıyla, üretimden ihracat artışını çıkarmak kolay bir nokta değil, bir. İkincisi de, Türkiye'de bu döviz piyasasındaki ayarlamalar dolayısıyla herhalde kaçak ihracat, kaçak ithalat bundan önceki yıllar düzeyinde değil. Dolayısıyla sanı-

rım ki, bu ihracat artışında, daha önce kaçak piyasaya giden birtakım ihraç mallarına ait dövizlerin de herhalde payı olacak. Bunun için, gerçek artış ne kadar, onu da tam kestirmemiz mümkün değil.

Tabii bu olumlu görüşlerin gerisinde şunu da saptamak gerekli ki, Türk ekonomisi 77, 78, 79 ve 80'lerde gerçek anlamıyla rayından çıkmış bir ekonomi görünümündeydi. İster işadamları ister tüketici olsun herkesi bunalıma iten etkenlerin, bir durunluk içinde de olsa rayına sokulmuş olmasının olumlu değerlendirmelerde payı var. Karaborsa, çift fiyatlar, döviz darlıkları, petrol darlıkları gibi olaylar, bugün yoktur piyasada. Dolayısıyla bu, herkesi memnun eden taraftır.

Ayrıca da ekonomide desantralize karar mekanizmalarının egemen olabileceği bir piyasa sisteminin işleyişine doğru gidiş var. Herhalde olumlu görüşlerin kaynağı bunlar olsa gerek.

ORÇUN : Sanayici görüşlerin genellikle olumsuz olduğunu gördük. Fakat özel sektör sanayici kuruluşlarından biri olan, hatta belki gönüllü olması dolayısıyla görüşleri en fazla ciddiye alınması gereken kuruluşlardan biri olan TÜSİAD'ın 24 Ocak önlemlerinin uygulamasını olumlu bulan bir açıklaması oldu. Bunu nasıl yorumlarsınız?

KAZGAN : Biraz evvel de belirttim, 24 Ocak kararlarını izleyen dönemde, daha önceki dönemin rayından çıkmış ekonomisinin büyük ölçüde düzene sokulduğu bir gerçek. Zaten istikrar programının temelinde amacı bu. Ancak benim şüphayle ortaya koyduğum nokta, bu

istikrar programı içindeki üretim artışı rakamlarıdır. İkincisi de, istikrar programı uzun vadeli büyüme sorununu çözecek bir program değildir. Türk ekonomisi yüzde iki küsur artan nüfusuyla, çok uzun süre zaten bir istikrar programının dar kalıpları içinde yaşayamaz. İstikrar programı ekonomiyi rayına oturtuktan sonra, mutlaka ekonomi büyümesini sağlayacak olan önlemleri alıp büyüme sürecine girecektir. Bu sürece girdikten sonra istikrar programlarında rayına sokulan ekonomi ne ölçüde bunu devam ettirebilir. Bu konuyu ortaya koymuştum. Ben 24 Ocak Kararları konusunda olumsuz bir görüş beyan etmiyorum. Aksine bunun olumlu tarafları olduğunu belirtiyorum. Büyük ihtimalle TÜSİAD da bunu söylemek istiyor. Ancak bunun yatırımlar, üretim üzerindeki etkileri, ki büyüme hedefleriyle ilgili bir olaydır, bir kısım sanayici tarafından dile getiriliyor, mesele buradan çıkıyor.

ORÇUN : Teşekkür ederim. Sayın Uras, bu konuda bir şey söyleyeceksiniz galiba.

URAS : Ben tekrar sizin sanayicilerin durumu karşılamasına dönmek istiyorum. Burada, İktisat Dergisi'nin geçen sayısında sizin TÜSİAD Genel Başkanı ile yaptığınız konuşmayı hatırlatmak istiyorum. Orada sayın Koçman, sanayicilerin, devlete olan saygısından ve devletle olan ilişkilerin kendilerini belli ölçüde frenlemesinden dolayı devletin gelişigüzel tenkit edemeyeceğini belirtmişti. Şimdi bu da gayet normaldir. Ben sayın hocama katılmak istiyorum. Türkiye'de bugün, sayın Oda başkanlarından bi-

rinin beyanatında belirtildiği gibi, öyle bir hava var ki, sanki iş rayına oturtuldu, her şey hızla iyiye gidiyor. Şimdi burada ilginç bir çelişki ortaya çıkıyor. Türkiye 24 Ocak Kararlarını belli bir nedenle almıştır. Türk ekonomisi, sayın hocamın belirttiği gibi, rayından çıkmış, yani bütün müesseseleriyle çökmüştü. Ekonomi bir darboğaza girmişti. Eğer Türk ekonomisi bu kadar kısa sürede tekrar rayına oturduysa, herşey güllük gülistan olduysa, ne mutlu bize. Buna sevinmemeye imkan yok. Ama bu kadar rayından çıkmış bir ekonomi bu kadar kısa sürede rayına oturamaz. Yanlış, olan, bizzat olumsuz etkileri yaşayanlar tarafından, sorumluların şaşırılmasıdır. Ekonomi rayından çıkmış, vagonlar devrilmiş, daha vagonlar yerine oturtulmadan birtakım kimseler, «Ah ne güzel, eskisinden daha hızlı gidiyor vagonlar, şimdi sürati arttı, biraz daha artacak» diye aldatıcı birtakım görüntüler yaratma peşinde. Burada tekrar özetlemek istiyorum. 24 Ocak'ta Türk ekonomisi kötü durumdaydı. 24 Ocak Kararları bu kötü durumdaki ekonomiyi çıkmazdan kurtarmak için alınmıştır. Bu kadar kısa sürede her şeyin güllük gülistan olmasına imkan yoktur. Bizim şu anda tartışmamız gereken, alınan tedbirlerin ekonomiyi kısa sürede düzliğe çıkaracak güçte olup olmadığı, yanlış tedbirlerle güçlüklerin sürdürülüp sürdürülemediği olmalıdır. Yoksa bugünkü durumun 24 Ocaktan daha iyi olduğunu, alınan tedbirlerin birtakım müsbet tesirleri olduğunu, kimse inkar edemez. Ama bizim iktisatçı olarak, bu tedbirlerin doğru yolda alınıp alınmadığını, dozunun ayarlı olup olmadığını, fatura-

nın ucuz mu pahalı mı olduğunu hatalarımızla faturayı pahalılandırıp pahalılandırınmadığımızı, tartışmamız lazımdır. Ben bizzat bu işe muhatap olan ve üretim artmadığı halde sanayide üretim artıyor diye genel konuşan, ekonomideki darboğazlardan etkilendiği ve yakındığı halde beyanlarında durumu iyi göstermeye çalışıp da sorumluları yanıltanların, doğru hareket etmediği düşüncesindeyim.

ORÇUN : Sayın Hatipoğlu, iş adamlarının biraz önce birlikte okuduğumuz görüşleri hakkında siz neler düşünüyorsunuz? Yani 24 Ocak kararlarının, özellikle 1981 yılındaki uygulamaların iş adamları tarafından yapılan değerlendirmesini nasıl ele alıyorsunuz?

HATİPOĞLU : Türkiye'deki görüş biçimlerini, fikir akımlarını iyi bir biçimde tetkik ettiğimizde bugünkü ekonomik durum konusunda ortaya çıkan düşüncelerin bu istikamette olmasına şaşmamak lazım geldiği anlaşılır. Yani Türkiye'deki mevcut fikir akımları bu şekildeki düşünceleri doğrular niteliktedir. O bakımdan bütün bu yazılanları ve söylenenleri bilmeseydim, faraza 1980'den önce aya gitseydim ve bugün de tesadüfen aydan inseydim, bana acaba bu konuda neler konuşuluyordur, şeklinde bir soru sorardım, bunları hiç okumadan, böyle şeyler söylenmiştir herhalde, derdim. Çünkü Türkiye'deki iktisat anlayışı, Türkiye'deki iktisat görüşü, Türkiye'de birçok yerleştirilmiş fikirler bu istikamettedir ve bunlar da beklenen reaksiyonlardır. Yalnız bir noktanın üzerinde durmak istiyorum. Belki bu noktada tartışmak icap edebilir. 24 Ocak

kararlarından, önceki devrede birçok işadamlarımız, birçok iktisatçılarımız, pekçok kişilerin birtakım görüşleri vardı ki, bu görüşleri şu iki grupta toplayabiliriz : Bunlardan bir tanesi, Türkiye'de ihracatın devalüasyona yani kur ayarlamalarına karşı hassas olmadığı noktasındaydı. Kur ayarlaması ile ihracatın artırılması olanağı olmadığı, çok geniş bir görüştü. Ben kişisel olarak bunun tersini açıklamış olmama rağmen, maalesef çok az kimselere kabul ettirmiştim. İkincisi de Türkiye'deki enflasyonun para meselesi olmadığı, enflasyonun bir maliyet enflasyonu olduğu, yani para manipülasyonları ile Türkiye'de enflasyonun durmasının mümkün olmayacağı şeklindeki çok yaygın bir görüştü. Halbuki, 24 Ocaktan sonra olup bitenler bu görüşlerin yanlış olduğunu, Türkiye ekonomisinin her iki tepkiye de cevap verdiğini, çok açık bir biçimde ortaya çıkardı. Yani, kur ayarlamasının, iç fiyatlarla da daha fazla bir değişiklik olmamak şartıyla, bayağı ihracatı artabileceğini, para basılması da durdurulursa yani sıkı para politikası uygulanırsa, enflasyonun da büyük ölçüde yavaşlayabileceğini uygulama ortaya koydu.

KAZGAN : Bir noktada ben, sayın Zeyyat Hatipoğlu'na hemen müdahale edebilir miyim? Aman sakın unutmayın ki 78, 79 da Türkiye'de cari işlemler açığı, 80'deki'nin yarısı kadardır, 1981'deki de yine çok daha büyüktür. Yani kullandığımız dış kredilerin enflasyon yaratılmasında çok büyük payı olmuştur. 78-79 dış ticaret darboğazı, enflasyonda para artışının tek etken olmadığını gösterir.

HATİPOĞLU : Ben o görüşte değilim. Yaptığım hesaplara göre, (ben kendime göre bir dış açık hesabı yapıyorum) dış açıktaki önemli değişiklikler yoktur. Türkiye'de bu yıllarda dış açık hep ulusal gelirin yüzde 7-8'i arasında dolaşmıştır. O bakımdan bunun herhangi bir etken olduğu kanaatinde değilim. Belki de ufak çapta etken olabilir, ama o teknik bir meseledir, tartışabiliriz. Herhalde sayın Kazgan'da para darlığının yani para basılmamasının enflasyonun yavaşlamasındaki etken olduğunu kabul ederler....

KAZGAN : Onu hiç yadsımıyorum. O çok önemli bir etkidir.

HATİPOĞLU : Benim kanımcı, önemli etken kuşkusuz budur. Yalnız 77, 78, 79'da bu meseleler tartışılırken umumiyetle pekçok kişiler buna karşı çıkmışlardı.

Şimdi bu tedbirlerin lehinde ve aleyhinde söylenen düşüncelere bir diyeceğimiz olursa, şu görüşleri ortaya koymak istiyorum. Sayın Kazgan'ın bütün görüşlerine katılıyorum. Yani meseleyi bu şekilde görmek gerekir. Sayın Güngör Uras'ın da görüşlerine büyük ölçüde katılıyorum. Ben de aynı şeyleri söyleyebilirdim. Yalnız bunlara ilave edeceğim birtakım başka görüşler de var. Yani benden önce söylemen görüşleri destekleyecek istikamette... Hakikaten 1981 yılında birtakım olumlu belirtiler ortaya çıktı diye, bunun daha ileride de devam edeceğini sanmamak lazım gelir. Çünkü bu tedbirlerin ilerideki yıllarda sıkı bir biçimde uygulanacağı ve bunlara sahip çıkılacağı ko-

nusunda endişelerimiz var. Acaba 1981'deki gibi uygulansa, sayın Uras'ın sorduğu bir soru var, bunlar Türkiye ekonomisini yürütmeye yetecek midir? Benim kanımca yetmeyecektir. Tedbirler bu istikamette olmalıdır, ama bunlara eklenecek çok daha başka şeyler de vardır. Tedbirler mevcut sistem içinde kalmak şartıyla benim kanaatimce, belki de tek alternatiftir. Ama kesinlikle yeterli değildir.

Şimdi, esas bu politikanın olumsuz yönlerini ortaya koyanların düşünceleri konusunda birtakım görüşlerim var. Zannediliyor ki Türkiye'de, kredi anahtarı ile her şey açılır. Zannediliyor ki moneter bir genişleme ile Türkiye ekonomisi rayına oturtulabilir. Bir kere iktisatçılar, Türk kamuoyunu, Türk işadamlarını, Türk yöneticilerini şuna inandırmak lazım ki, eğer ekonomi kötü bir yere gelmişse, üretim darlığı varsa, parasal önlemler onu bu durumdan çıkaramaz. Yani daha fazla para bastığınız takdirde, para musluklarını açtığınız takdirde, Türkiye ekonomisi, içinde bulunduğu durgunluktan katiyen çıkamayacaktır. Bunu çok iyi bilmek lazım. Aynı şekilde Türkiye'de reel olarak muhtemelen üç beş puan seviyelerinde bulunan faiz hadlerini eksiye dahi düşürseniz, yani eksi reel faiz hadleri yapsanız dahi, benim kanımca Türkiye ekonomisini içinde bulunduğu bu durumdan çıkarma olanağı yoktur. O bakımdan bu tedbirler aleyhinde söylenen fikirlere hiç önem vermemek lazımdır. Bu tedbirler yumuşatıldığı, gevşetildiği takdirde hiç bir sanayicinin problemi halledilmeyeceği gibi, Türkiye'nin de hiçbir problemi halledilmiş olmayacaktır. Yani pa-

rasal tedbirlerle, Türkiye'de, üretim seviyesi arasında hiçbir ilişki yoktur. Efendim, niçin böyledir, diyeceksiniz. Evvela kolay olarak bu soruyu cevaplandıralım. Türkiye'de paranın en bol olduğu yıllar, 1977, 78, 79 yıllarıdır. Türkiye ekonomisinin de en kötü durumunda bulunduğu yıllar, o yıllardır. Hem para bakımından bütün musluklar açılmıştır, hem de reel faiz hadleri eksi seviyelerdedir. Yani eğer talebin artması Türkiye'de parasal nedenlere bağlanmış olsaydı, bu problemi halletmek mümkün olurdu o yıllarda. Bu problemi şöyle halletmiş parasal tedbirler : Yatırımlar, ülkenin ulusal gelirinin yüzde 23'ü, yüzde 24'ü, hatta yüzde 25'ine çıkmış, halbuki dahili tasarruflar aynı yıllarda yüzde 17, yüzde 16'lara düşmüş. İkisi arasında, dahili tasarruflarla yatırımlar arasında o kadar büyük bir açıklık meydana gelmiş ki bu açıklık sebebi ile, bunun yüzü suyu hürmetine ekonomi yürümüş. Ama bu açıklığın Türkiye ekonomisine çeşitli olumsuz etkileri var. Borç miktarımız şimdi nedir bilmiyorum, sayın Uras daha iyi bilirler, herhalde 15 milyarın üzerine çıkmış, muhtemelen 20 milyar seviyelerini bulmuş.

Bundan daha da önemli bir olay var; Türkiye bu dış açıkları büyük ölçüde görünmeyen kalemlerin varlığı ile temin etmiş yani işçi dövizleri ile temin etmiş. İşçi dövizlerinin Türkiye ekonomisinin yaşıntısı üzerinde fevkalade olumsuz sonuçları olmuş, 1960'dan 1970'lere kadar... Şimdi de olmakta devam ediyor. Türkiye ekonomisi, bir üretim yapmadan, kendisini zorlamadan kaynaklarını iyi kullanılmasına gerek kalmadan, birtakım gelirler

kazanmaya almış ve bu suretle de bu çarpıklıkları ortaya getirmiş. 1980 senesine geldiğimiz zaman Türkiye'nin ihracatı ulusal gelirinin yüzde 3'lerine doğru bir genel seviyeye gelmiş. Oysa bu rakbımın normal olarak, 17 ile 20 arasında bir yerlerde olması lazım gelir. Yine uluslararası rakbımlara göre Türkiye gibi bir ülkenin dış açığının, ulusal gelirinin yüzde 1'i dolaylarında olması lazım gelir. Onun daha altında hatta... Halbuki Türkiye'de bu dış açık yüzde 10 civarlarına doğru yürümeye başlamış, yatırımla tasarrufun arası bir hayli açılmaya başlamış, yerli tasarruflar büyük ölçüde azalmaya başlamış. Aynı şekilde Türkiye'de finans kesimi bir çöküntüye girmiş. 1977 yılına kadar tasarrufla para miktarı arasındaki oran daima tasarrufun lehine gelişirken, 1977 yılından itibaren mevduatla para miktarı arasındaki oran tersine dönmeye başlamış. Yani parasal tasarruflarda korkunç derecede bir azalma meydana gelmiş. O bakımdan şunu belirtmek istiyorum: Ben meslek hayatıma para meselelerini öğrenerek başladım. İnsan neyi iyi bilirse onun önemli olduğunu sanır. Halbuki, o kanaatтейim ki şimdi Türkiye'nin meselelerini parasal terimlerle düşünmek, yapılabilecek en büyük yanıltır. Kredi darlığı var, bilmem yüksek faiz var, para musluklarını açmak lazım gibi tahliller, yapabileceğimiz en büyük hatadır. Tabii, oturumun kısa süresi içinde bu konudaki bütün fikirlerimizi söyleme olanağı yok, ama bunu bir mesaj olarak, özellikle belirtmek istiyorum.

Şimdi efendim, acaba bu ihracat gelişmesi ileriki yıllarda de-

vam edebilir mi? 1981 yılında ihracat 2.2 milyardan birden 2.9 milyara çıkıyor, bu sene de muhtemelen 4.5 milyara doğru çıkacak. Çok hızlı bir artış temposu tabii. Bu hızlı artış temposu, dediğim gibi ekonominin bazı etkenlere cevap vermesi ile oluyor. Ama benim kanaatim odur ki, meselenin çözümüne gidilmediği sürece, Türkiye ekonomisinin kökünde yatan ihracatı destekleyen, ihracat yapmamasına sebep olan problemleri anlamadığımız sürece, 1982 yılında bu gelişmenin ne derece devam edip etmeyeceğini bilemiyorum. Belki devam edebilir, ama herhalde 83 yılında kuşkusuz devam edemeyecektir. Türkiye'nin niye ihracat yapmadığını sordüğümüz zaman, bu konuda piyasadaki mevcut fikirlerin hiçbirisine katılamıyorum. Daha doğrusu birtakımları söylenmeyecek kadar aşık, yani Türkiye'nin pazarlama teşkilatı yoktur, daha iyi pazarlama yaparsa, daha iyi sonuç alır, tabii öyledir. Yahut Türkiye'de kalite iyi değildir, onun için istenen sonuç alınmaz. Efendim, Türkiye'de maliyetler pahalıdır, onun için satış yapamaz, işte bilmem ticaret ahlakı. Birtakım yuvarlak laflar, ama bunları konuşmaya degmez. Ama bundan sonra, ihracatın neden gelişmediğini ve özellikle birtakım işadamlarının öne sürdüğü tedbirlere gelince, onlardan katıyen ayrılıyorum. Katıyen onlarla hemfikir değilim. İhracatçıya dahafazla kredi verilmelidir. Daha ucuz fiyatlarla kredi verilmelidir gibi fikirler var. Nasıl ki bir ara, bu işçi dövizleri Türkiye'yi felakete, bugüne getirdi, nasıl ki yüksek enflasyonlar Türkiye'yi bu hale getirdi, bu selektif kredi politikası, yani ihracatı kredi ile desteklemek

Türkiye ekonomisini büyük olumsuz sonuçlara getirecektir. Ayrıca yüksek kredilerle, daha düşük faizlerle ihracatın teşvikinin katien mümkün olacağına inanıyorum. Bu politikadan muhakak kaçınmak gerektiğine inanıyorum. Teşekkür ederim.

DURDAĞ : Açıklanmasını istediğim bir noktayı sormak istiyorum. İşçi dövizleri Türkiye'yi bu felaketli duruma getirdi, demiştiniz. Ben doğru mu anladım işçi dövizlerini mi kastettiniz, yoksa DÇM yi mi?

HATİPOĞLU : Evet kesinkes işçi dövizlerini kastettim. Niçin onu da söyleyeyim.

KAGZAN : DÇM'yi olumlu mu buluyorsunuz?

HATİPOĞLU : Katien değil, ne demek. Yalnız şunu söyleyeyim madem bu suali sordunuz. İzmir kongresinde bir konuşma yaptım, dedim ki sakın benim bu söylediklerimden şu manayı anlamayın, ama yine bazı şeyler söyleyeceğim bunu böyle anlayın. Ama ben biliyorum ki dedim, söylemek istediklerimden, söylemek istediğimi de anlamayacaksınız. Hakikaten öyle oldu. Hemen bu konuşmadan sonra, yahu dediler kötü mü be işçi dövizlerinin gelmesi Türkiye'ye? Ben katien işçi dövizleri kötüdür, niye Türkiye'ye geliyor şeklinde düşünmüyorum. İşçi dövizlerinin ekonomimiz üzerinde kaynakların kullanılması bakımından olumsuz bir

takım tesirleri olmuştur. Bu olumsuz tesirleri daima gözönünde tutmamız gerekir. Yani işçi dövizleri geliyor diye Türkiye ekonomisini ihracat yapamaz, kötü kaynak kullanılan, verimsiz bir endüstri ortaya çıkaran bir ekonomi yapmak lazımdır. Talebe iken okurduk, özellikle bizim yaşamızda olanlar daha iyi bilirler. Hocalarımız İsveç'in altın sterilizasyonundan bahsederdi. Birinci Dünya Harbinde Altın kötü mü? Ama biri onu sterilize ediyor. Yani insanları yahut hayvanları sterilize eder gibi.

KAGZAN : Ama, işçi dövizleri de sterilize olabilirdi.

HATİPOĞLU : Tabi olabilirdi. Keşke, onu söylüyorum işte.

KAGZAN : Ama biz yapmadık onu, kabahat işçi dövizlerinde değil.

HATİPOĞLU : Değil. Ben onu söylüyorum işte, onu kullanmasını bilemedik diyorum.

KAGZAN : Tamam, teşekkür ederim.

DURDAĞ : Sayın Hatipoğlu, tercihtli kredilerle borçlanmaya da siz gerek devletlerden gerek uluslararası kuruluşlardan, aynı şekilde kaynak dağılımını bozucu etkisi olacağı için karşı çıkıyorsunuzdur.

HATİPOĞLU : Efendim, bu görüşü savunmak son derece zor. Ama maalesef bir yerde mesele ora-

ya geliyor özellikle 1980 lerin Türkiye'sini düşündüğünüz zaman. Yani 1980'lerin Türkiye'sinde fiyat mekanizmasında pazarın rolü o derecede arka plana itilmiştir, o kadar sıfır hale getirilmiştir ki, pazardan hiç bir fayda ummayan ekonomi haline gelmiştir. Halbuki, tavizli borç kullanımları, bir yerde pazar ekonomisinin işleyişini bozan, yani neyin nereye yatırılması gerektiği konusunda şaşkıncı birtakım sinyaller işaretler veren bir borçlanma olduğu için zararlı oluyor. Yoksa Türkiye olarak, yüzde 20den borçlanacağımıza yüzde birden borçlanalım, ona kimsenin itirazı yok. Aynen işçi dövizleri gibi. Ama yüzde binden borçlandığımız zaman, o borçlarımızı yüzde 20 den borçlanıyormuşuz gibi kullandığımız zaman bunun itiraz edilecek tarafı kalmaz.

Burada bir mesele var. Tabii, o da çok önemli. Yani işte sosyal değerlerle, bilmem özel değerler arasındaki farklara bakarak onu ayarlamak gibi birtakım meseleler var. Refah iktisadi, konusunda yazılanların hepsini okudum. Ve bütün bunların hiçbirisinin çok sağlam esaslara varmadığını ve bu konuda kaynakların dağılımı ile ilgili çıkan kazançların son derecede anlamsız şeyler olduğunu son yıllarda yapılan ekonometrik araştırmalar da gösteriyor. O bakımdan Türkiye gibi pazara dönük yani komünist olmayan bir ekonomide, devlet yönetiminin ekonomideki etkisinin az bulunduğu bir ekonomide, pazara bir değer bir anlam kazandıracak uygulamalardan kaçındığımız müddetçe bir takım sonuçlar ortaya çıkacaktır.

ORÇUN : Sayın Uras, siz biraz önce çeşitli görüşlerin, çeşitli işadamları görüşlerinin aslında gerçeği tam yansıtmadığını söylemişsiniz. Yeneden sizden, demin sözünü ettiğiniz görüşlerin değerlendirmesini rica ediyorum.

URAS : Sorunuza sayın hocamın ihracatın devamı konusundaki şüphelerinden başlayarak girmek istiyorum. Sonra para darlığını da ona bağlamak istiyorum. Türkiye'de 24 Ocak kararlarından sonra, Hükümet iki temel görüşle hareket etti. Bir tanesi fiyatları indirmek, ikincisi ihracatı arttırmak. İhracat geliri fiilen artmıştır. Şüphesiz ihracat gelirinin artmasında, ihracat konusunun yanında bir de para mekanizması kullanılmıştır. Para arzı belli ölçüde kısıtlanmış, faiz oranları yükseltilmiştir.

Hocamın değindiği noktadan başlamak istiyorum. Acaba ihracat devam edebilir mi ve ihracat artışı sıhhatli bir ihracat artışı mıdır? Ne fatura ile bu ihracat artışı gerçekleştirildi. Çünkü ihracat artışına sevinmemek ve istememek imkansızdır. Yalnız şöyle birşey var, Türkiye'de, eğer sıhhatli bir ekonomik yapı varsa, bütün üreticiler durumdan şikayet ediyorlarsa, buna rağmen ihracatın artmasının altında birşey olması lazım. Türkiye'de gayri safi milli hasılanın yüzde 5 veya 7'sini ihraç edebiliyoruz. İhracatımızdaki bütün artışlar bu yüzde oranı üzerinde yarım veyahut bir puan oynar. Yani yarım veya bir puanla, eğer Türkiye'de iç talepte bir kısıntı varsa, yani yüzde 95'lik bölüm daralıyorsa, yarım puan oynadı diye, Türk

ekonomisi de güllük gülistan hale gelemez, bunu da dikkate almak lazım.

İstanbul'da bir ihracatçı kuruluş, dolar yüz yirmi lira civarında iken, doların ihracatçıya maliyetini hesaplamış ve 235 lira dolayında bulmuş. Demek ki yüz yirmi liralık bir doları biz 235 liraya mal edecek bir şekilde gizli sübvansiyonlar veriyoruz. Biz bu sübvansiyonu biliyoruz, sonra da diyoruz ki Türkiye'de ihracat gelişti. Bu sübvansiyonu sağlıyoruz? İşte bu gözden kaçıyor. Bu sübvansiyonu biz, piyasadadan topladığımız kredileri, pahalı topladığımız kredileri, ihracatçıya ucuz vererek, yüzde 20, yüzde 25 faizlerle vererek sağlıyoruz. İhracatçıya değişik sübvansiyonlar sağlayarak veriyoruz, vergi iadesi sağlayarak veriyoruz. Yani demek ki bugün ihracatçı için Türk lirasının gerçek kuru, dolar yüz elli liraya doğru tırmandığına göre, 280 liradır. Yani bir doları 280 liraya devalüe ederseniz, bütün bu sübvansiyonu kaldırırsanız, bu kadarlık bir ihracat potansiyeli bağlarsanız. Dikkatinizi çekmek istiyorum, biz bu 235 liralık tırmanmaya 25 Ocaktan beri gelmedik. Yahut geçen yıl başından beri gelmedik. Devamlı tırmanma ile bugün 280 liralara geldi. Gerçek dolar kuru. Demek ki siz bunu devamlı olarak arttırmak zorundasınız önümüzdeki yılda. Bu yıl başında bizim resmi kurumuz 90 lira idi, 90 dan kalktık, 145'e 150'ye geldik. Demek ki önümüzdeki yıl da 150'den yola çıkıp, eğer resmi kuru 250'ye getirecekse, fakat ihracatçıyı teşviki de 400'e getirirseniz, bu ihracat artışı devam edecek gibi, korkunç tüyler ürpertici bir durum ortaya çıkıyor.

HATIPOĞLU : Efendim müsaade eder misiniz, sayın Uras. Ben bir parantez açayım burada. Şimdi ben selektif kredi politikasını yererken, bunun çok kötü birşey olduğunu söylerken, bunu söylüyordum. Fakat sayın Uras, meseleyi açtılar buna bir iki cümle eklemek istiyorum. Türkiye'de ihracatçının döviz, alabileceği döviz 130 liradan 280 liraya, 400 liraya falan da çıkarılabilir. Hatta çıkarmanın yolu ille de sübvansiyon vermek şeklinde değildir, doğrudan doğruya çıkarabilirsiniz. Fakat bunu doğrudan doğruya çıkarttığınızda sübvansiyon vermayerek, normal bir ayarlama ile çıkardığınız takdirde, o zaman ithalatında 400 lira olur. Mesele burada. Eğer Türkiye'de ihracatı 400 lira yaptığınız zaman, ithalatı da 400 lira yapacak olursanız, bu ekonomi o zaman yürüyemez. Benim yıllardan beri söylemek istediğim bir sürü hesaplarla, kitaplarla yazıp çizip söylediğim ve anlatamadığım mesele buradadır. Yani Türkiye'de ihracat yapılıyor, sübvansiyonlarla döviz kurları değerleri yedirildiği için yapılıyor. Aynı rakkamı ithalata verdiğiniz takdirde bu ekonomi 400 liralık kurla yürüyemez. Mümkün değildir.

URAS : Hocama burada iştirak ediyorum. Uluslararası kuruluşların son zamanlarda Türkiye'ye gelen misyonlarının hep gizli gizli işleme-ye çalıştıkları nokta bu. «Madem ki siz koruma tedbirleri ile, sübvansiyonlar ile ihracatçının dolarını 250 liraya 275 liraya getiriyorsunuz, o zaman kaldırın koruma tedbirlerini yapın 275 lira, kendi kendine bakın nasıl gider», deniyor. Şimdi Türkiye'de zaten bütün bunları tartışır-

ken bir de ihracat ve ithalat fiyat endekslerine çok iyi bakmamız lazım. Yani gerçek ithalatımız nasıl gidiyor kaç yıldan beri gerçek ihracatımız nasıl gidiyor? Bunları gördüğümüz zaman aslında Türkiye'nin 1973'teki ithalatında daha düşük ithalat yaptığı, 1974, 75, 76 yıllarındaki ihracat seviyemize henüz gelmediğim'z anlaşılır, eğer miktar endeksleri dikkate alınırsa. Bütün bunları ihracat neye göre teşvik edilsin, noktasına dikkatinizi çekmek için söylüyorum. İşte ihracatı dahildeki üreticiye, yatırımcıya yüzde yüz seksen pahalı para satarak karşılıyorsunuz. Aradaki o fark faiz değildir, paranın fiyatıdır. Bu para fiyatından aldığınız birtakım kaynakları, sübvansiyon şeklinde alarak öbür tarafta üretimi ve yatırımı durduruyorsunuz, uzun dönemde, Halbuki, Türk ekonomisinin uzun dönemde en fazla muhtaç olduğu şey üretim ve yatırımdır.

Tekrar hocama katılıyorum, üretim ve yatırımın artması için salt para musluklarının açılması gerektiğine de inanmıyorum. Yani salt para musluklarını açmakla da üretim ve yatırım artmaz, salt faizi ucuzlatmakla da artmaz. Burada bütün mesele dengedir. Yani herşeyi teker teker ele alırsak mesele faizi yükselttiğimiz zaman Türkiye'de tasarrufları arttırıyorsunuz, tasarrufların kaynak kullanımlarının şeklini değiştiriyorsunuz. Bankalardaki paraların mudiler itibari ile incelenmesine göndildiği zaman, görülüyor ki bütün tasarruflar büyük meblağlı tasarruflardır, bankalara büyük para için, büyük faizler için gelenlerdir. Buradan görülen şey şudur: Büyük ölçüde yatırım-

dan çözülme, üretimden çözülme, bankaya para olarak gitmektedir.

Burada tekrar pahalı para konusuna geleyim. Geçenlerde bir bankerin bankerlere 200 milyon liralık sermaye mükellefiyeti konduğu zaman, verdiği beyanat çok ilginç. Adam diyor ki, 200 milyon lira sermaye koyup bankerlik yapacağıma 200 milyon lirayı götürür bankaya yatırımım, yüzde 60 faiz alırım, senede 120 milyon lira net faizle yatırım, diyor. Şimdi buradan tekrar o noktaya gelmek istiyorum Para miktarını arttırmak değil, fakat para miktarının dağılımının kullanımında çok önemli şeyler yapılabilir Türkiye'de. Türkiye'deki mevcut para stokunu biz acaba nasıl değerlendiriyoruz? Kime veriyoruz, nasıl kullanıyoruz? Para stokundan hangi yatırımlara harcama yapıyoruz, hangi transfer karcamalarına yatırım yapıyoruz, hangi cari harcamalara yatırım yapıyoruz? Mevcut para stokunu aynı tutarak, acaba ücretlilerin, devlet memurlarının harcama güçlerinde ufak oynamalarla, piyasaya hareket getirilebilir mi? Yahut ta mevcut para stoku aynı tutularak, belirli yatırımlara hareket getirilebilir mi? Bu noktalar işin esasını teşkil eder, gibi geliyor bana.

KAZGAN : Ben bu ithalat ihracat kurları üzerinde bir noktaya işaret etmek istiyorum. Şimdi biliyoruz ki, dış ticaret hadleri sürekli Türkiye aleyhine gidiyor. Yani dolar itibari ile düşündüğünüzde nispi fiyatların Türk ekonomisi aleyhine işlediği bir ortamdayız. Şimdi siz dış dünya piyasasından Türk eko-

nomisine yansıyan bu nispi fiyat göstergesine bakarsanız, Türk ekonomisinin gittikçe içe dönük olması lazım. Yani ithal ikamesini arttırıp, ihracattan kaynakları öbür tarafa kaydırması lazım. Eğer ekonomiyi, dış ticaret hadlerindeki aleyhe dönüşe rağmen, dışa döndürmek istiyorsak o zaman biraz efektif kurları maalesef ihracat lehine tutmak için, finansman kolaylığı, faiz kolaylığı yapacağız. Başka türlü ekonomiyi ihracata sevk etmek mümkün değil. Özellikle kaynak kaymalarını düşünersek, ihracata olacak kaynak kaymalarını düşünersek... Çok haklı sayın Hatipoğlu bu tür gösterilen kolaylıklar bazı kaynak bozukluklarına yol açıyor. O da şu: Türk ihracatçıları aynı mal üzerinde kendi aralarında rekabet ediyorlar ve fiyat kırıyorlar sürekli. Bakıyorsunuz bir özel firmanın girdiği dokuma satılan bir piyasaya peşinden bir tüzel firma giriyor, o fiyat kırıyor. Bu dış ticaret hadlerinden gittikçe kaybımıza yol açıyor. Bir kere dolar olarak çok olumsuz etkisi oluyor bunun. Fakat ben bir de şunu düşünüyorum. Biz başka türlü, kaynakları ihracat yapan kesime hasıl kaydırabiliriz? Bu bir. İkincisi, teşviklerin mutlaka yerli katma değer üzerinden yapılması lazım. Toplam üzerinden yapılan teşvikler, ithalat girdisi çok yüksek oranlı olan sanayilere de büyük teşvikler sağlamıştır.

URAS : Hocamı teyid etmek üzere iki nokta söylemek istiyorum. Bir tanesi ithalat girdisi olan malların ihracatı konusunda. Bu çok doğru. Mesela Türkiye binek otomobili ihraç ediyor ve bunu da sanayi

ürünü ihracatımızda gelişme diye gösteriyor. Türkiye'nin binek otomobili ihraç etmesine imkan yok. Binek otomobil ihracatı için eğer Türk Hükümeti bir doları 280 liraya getiriyorsa, Türkiye için bu doğru birşey değildir. İkinci nokta, bu teşviklerin hocamın dediği gibi, Türkiye'deki katma değer üzerinden değerlendirilmemesinin bir başka etkisi de fiyat rekabetinde oluyor. Bugün duyduğum, aynı pazarda birisi maliyetini doları 280'den hesapladığı halde, daha fazla indiremediği, zararına beş dolar 10 centten sattığı ipliği kendisinden daha kaliteli üretim yapan firmanın 4 dolara teklif ettiğini ve onun için pazarı kaybettiğini bana yakınlıkla anlatıyordu. Yani kendisinden daha fazla maliyeti olan, kaliteli mal üreten bir başka firma aynı pazarı ondan alabilmek için zarar ettiği halde, 5 dolar 10 centlik fiyatını 4 dolara indiriyor. Bu da Türkiye'de bazı aşırı teşviklerin faturasının sonunda iç piyasaya döndüğünü, yahut da bizim istikbalde ihracatımızın gelişmesini engellediğini ortaya koyuyor.

HATİPOĞLU : Müsaade edersemiz, bu konuda iki kelime de ben söyleyeyim. Şimdi efendim, birincisi teşvik ihracatı teşvik edeceğiz ve bu teşvikli motorlar birtakım özendirilmelerle yapacağız. Orada benim endişelerim var ama onu konuşmuyorum şimdi. Fakat şurası çok kolaylıkla görünen bir olay, teşvik ederken ihracatı bunun bir maliyeti var. Bunun maliyetine kim katlanacak? Yani ihracatçıya bol miktarda kredi verirken, ihracatçıya bol miktarda ucuz faizle kredi verirken buna kimi katlandıracaksınız? Bu meseleyi birçok toplantılarda tartıştık.

Diyorlar ki, İtalya'daki teşviklerin haddi hesabı yoktur. İtalya ihracatı teşvik ederken, biz ihracatı nasıl teşvik etmeyelim. Onun da cevabı var. Eğer siz ihracatınızın yüzde birini, ikisini üçünü birtakım marjinal ihracatı çok büyük teşviklerle hallediyorsanız, fazla birşey tutmayabilir. Ama siz düşünebiliyor musunuz ki, Türkiye'nin 5 milyar dolarlık ihracatını teşvik ettiğiniz zaman ve bunu da iki misline çıkardığınız zaman 5 milyara doğru 130 la çarptığınız zaman nasıl bir rakam çıkacaktır? Yani bir kere bunu halletmek gerekiyor. Benim kanımca en sonuna geldik bu teşvikin. Bundan sonra bu işin yürütülmesi olanakları çok zordur. Arkadaşlarımızın bu konudaki düşüncelerini özellikle duymak isterim. Daha da ileri teşvikler istiyorlar. Kimin parasını kime vereceğiz?

ORÇUN : Sayın Durdağ, sizden de önce bir genel değerlendirme rica edelim. Siz tartışmaya çok katılmadınız. İkincisi, bu teşvikler konusunda ki görüşlerinizi alalım. Bir de bu arada eğer dilerseniz, biraz önce okudugumuz metinlerden birine yani TUSİAD'ın metninde, teşvikler konusunda iki yeni öneri vardı. Biri erken uyarı sisteminin kurulması ve finansman konusunda özellikle zora düşen şirketlerin desteklenmesi yönünde, bir de aynı şekilde ihracatın daha fazla sübvansiyone edilmesi yönünde. Bunun değerlendirilmesini sizden rica edelim.

DURDAĞ : Evet sayın Orçun. Bu geçirdiğimiz olumlu değerlendirmeler hükümet tarafından ve iş

çevreleri tarafından ortaya sürülen değerlendirmelerdir. Bir genel gözlemimi önce belirtmek istegini ben de doğurdu. Bildiğiniz gibi 12 Eylül hükümet değişikliğinden sonra bir çok konularda, hatta diyebiliriz ki ekonomik konular dışında bütün diğer konularda, ondan önceki başlıca iki politik akımın izlediği politikalarından ayrılıp değişik bir yön-tem, değişik bir politika izleme iddia ve çabasında olunmuştur. Sadece ekonomi politikalarından, daha önceki politik kadrolardan birisinin hazırladığı ve benimsediği bir program sürdürülmüştür. Bilmiyorum bir tesadüf müdür, yoksa bir ilişki varmıdır? Bu gözlem ile 12 Eylül'den sonra hükümet tarafından diğer sahalardakinden çok daha, hatta en büyük derdimiz olan anarşinin önlenmesinden daha çok, ekonomik sahalarda başarılar elde edildiğinin vurgulamakta olması arasında ilişki kurabilir miyiz? Bu bir bakıma, ekonomik politikayı izleyen, yöneten kadroların adeta bu programın başarılı olması gerektiğini ve kendilerinin de başarılı olduklarını kanıtlamak çabası içerisinde olduklarını gösteriyor. Bunun sonucunda gerektiği şekilde objektif değerlendirmeler yapılamadığı endişesi bende doğuyor. Objektif değerlendirmelerin yapılamaması halinde de, politikalarda gerektiği zaman düzeltmeler yapma olanağı da kaçırılıyor, demektir.

KAZGAN : Sayın Durdağ'a bir soru sorabilirim iyim? Sayın Durdağ, bu, eski politik kadro ve onu izleyen yeni askeri hükümetin programı mı, yoksa dış dünyanın, bize kredi veren kuruluşların sundukları ve bizim de kredi almak için kaçı-

nılmaz bir biçimde kabul ettiğimiz bir program olduğu için mi, bu aynı olduğu izlenimini veriyor acaba?

DURDAĞ : Şimdi, ona da gelecektim, sayın Kazgan. Buradaki olumlu değerlendirmelere işaret ederken, hükümetin ve iş çevrelerinin olumlu değerlendirmelerine işaret ettim. Fakat biliyoruz ki çok büyük bir destek de dış iktisadi kuruluşlardan ve bize kredi veren yabancı devletlerden geliyor. Hatta ekonominin bugün içinde bulunduğu başarılı gidiş belirtilmek istendiği zaman, bazı çevrelerde dışarıdaki değerlendirmelere içeride yapılan değerlendirmelerden daha büyük ağırlık veriliyor, başarının işareti olarak. Burada, dediğim gibi, acaba objektif bir değerlendirmeden ayrılmak gibi bir durumu mı karşı karşıya kalıyoruz, diye bir endişe bende doğuyor. Çünkü ekonominin gidişini ve izlenen politikaların başarısını görmek istediğimiz zaman biz iktisatçıların bakmak istediğimiz birtakım göstergeler vardır. Pekala onlara bakmak varken, Sayın Özal'ın bir yabancı derginin kapak resmi yapılması gibi bir kriter almak yerine, istihdamın ne şekilde seyrettiğine, reel gelirlerin ne şekilde seyrettiğine, üretimin ne şekilde seyrettiğine vs. bakmak bence daha anlamlı olur. Tabii kuşkusuz, 25 Ocaktan önceki döneme nazaran, özellikle 12 Eylül den önceki döneme nazaran ekonomide çok büyük bir iyileşme ve birtakım çarpıklıkların düzelmesi ve düzeltilme olanaklarının ortaya çıkmış olması gibi sevindirici bir durum var. Fakat dediğim gibi başarıyı değerlendirirken, muhakkak evvelki durumdan daha iyi olduğu-

nu söylemek gerekmez. Zaten, uygulanan politikaların haliyle iyi neticeler vermesi gerekir. Bunları uygulamak zorunda olan kişilerin, zaten, bu vazifeleri. O halde başarı diye, sözkonusu olabilecek olan şey, olağan olarak beklenenden öteye bir gelişme varsa ortaya çıkabilir. Uygulanan şartlar o kadar olumsuz olur ki, elde edilen neticenin elde edilmesi zaten bir başarı olur. İkincisi, bu başarının elde edilme süresi önemli. Nereye, ne kadar zamanda geldik? Bu açıdan baktığımız zaman, bir kere 12 Eylül'den sonra şartların çok fevkalade hale geldiğini söylemek gerekir, ekonomik politikaları uygulamak bakımından. İkincisi, zaman açısından bakınca, oldukça uzun bir zamanda enflasyonun evvelsine nazaran düşük, fakat dünya standartlarına nazaran ve bir ekonominin iyi işlemesi için gerekli olanın çok üzerinde bir düzeye indirebilmiş olduğumuzu, görüyoruz.

Üretim arttı deniyor. Burada sayın Kazgan'ın işaret ettiği birtakım şüphelere ben de katılıyorum. Hatta bir iki tane de ben eklemek istiyorum, müsaade dersiniz. Örneğin tarımın ve inşaat sanayiinin durgun olduğu bir dönemde ticaretin yüzde 8.5 artması çok çarpıcı bir olgudur. Devlet hizmetlerinin reel olarak yüzde 4 arttığını görüyoruz 1981 de. Oysa ki biliyoruz, istihdam artmadı, reel ücretler artmadı ve maaşlar artmadı. Buradaki artış ancak bu iki nedenden ortaya çıkabilirdi. Üretimin artmadığı şikayetlerini büyük ve küçük sanayicilerden duyuyoruz. O halde üretimdeki başarı olarak gösterilen unsurun ben bir türlü nereden ileri gelebileceğini düşünemiyorum.

KAZGAN : Sayın Durdağ, deflasyon endekslerindeki hata kafi değil mi zaten, böyle bir şişirmeyi ortaya çıkarmaya?

DURDAĞ : Enflasyonun hakikaten yüzde 40 olduğu bir dönemde deflatörlerin hesaplanmasında yapılacak ufak bir hatanın bir önemli artış göstermesi mümkündür, her zaman için. O bakımdan belki bu işin uygulayıcısı olan, üreticisi olan kişilerin yakınmaları konusunda belki rakkamlarla birlikte bir değerlendirmeyi bir arada yapmamız gerekecek.

Diğer bir olumlu gelişme olarak ihracatın hızla arttığı belirtiliyor. İhracat artışı bence bir ekonomide ancak bir vasıta olduğu için, kendisi bizatihi bir amaç değil, bir araç olduğu için, arzu edilen bir şeydir.

İki türlü bence katkısı olacaktır ihracatın. Birisi üretimdeki bir artıştan kaynaklanıyorsa, üretim dolayısıyla gelirlere ve istihdama olumlu bir etkisi olacaktır demektir. İkincisi endirekt olarak temin ettiği ihracat dövizinin ithalat olanakları yaratmak bakımından üretimin hızla artmasına darboğazların meydana gelmemesine, katkısı olacaktır. Kendisi bizatihi bir amaç olmadığı için, değerlendirirken bu iki yönde değerlendirmemiz lazım, ihracatı. İhracat artışı eğer varsa, biliyoruz ki üretimdeki genel bir artıştan kaynaklanmıyor, belki stokların eritilmesinden, belki de belirli sanayi dallarında, bazı mallarda ih-

racata yönelik bir üretim artışından, kaynaklanıyor. Bu da belki, atıl kapasitelerin biraz daha iyi kullanılmasına sebep oluyorsa, tabii arzu edilir bir husustur.

Diğer önemli etkisi, bence daha önemli olanı, döviz yoluyla ithalat girdisi temin etme fonksiyonu. İhracat artışına işaret edenler, hep parasal değerdeki artışa işaret ediyorlar. Bunun reel olarak ne şekilde bir artış olduğuna, bu konuda rakkam vermesi beklenen kişilerin, hükümet yetkililerinin ve iş çevrelerinin değinmediklerini görüyoruz. Sayın Uras buna işaret etti, hacim olarak artışın söylendiği kadar önemli büyüklükte olmadığını, hatta rakkam vermek gerekirse 1981 sonundaki seviyesinin 1978'in altında hatta 1976 seviyesinin altında olduğunu söyledi. İhracattaki artış değerlendirirken, ithal yoluyla ne ölçüde reel mal ve hizmet girdisine olanak sağladığına bakmak lazım. Yahut da ona göre sevinip sevinmememiz lazım. Yani ithal fiyat endekslerini gözönünde bulundurmamız lazım. Bir bakıma, dışsatımı dışalım fiyat endeksleri ile deflate ederek, ekonomiye yaptığı katkıyı o yönden değerlendirmemiz lazım.

KAZGAN : Yani, ekonominin ithal kapasitesine etkisi ne oluyor?

DURDAĞ : İthal kapasitesine etkisi ne oluyor, ona bakmak lazım. Bu da dış ticaret hadlerinin ne şekilde seyrettiği ile anlaşılabilir.

HATIPOĞLU : Müsaade eder misiniz efendim? Bu konuda çok tartışma yapılabilir, ama bu konuda benim kişisel görüşlerimin böyle olmadığını yani ihracatı değerlendirmeye yönteminin bu olmadığını da şurda belirtmek istiyorum. Teşekkür ederim.

DURDAĞ : İthalat fiyat endekslerinin, ihracat fiyat endekslerine nazaran çok daha hızla yükseldiğini biliyoruz. Nitekim, ihracatımız ihracat fiyat endeksleri, dış ticaret hadleri 1980 de 83 e düşmüştür, 1975'i yüz olarak alırsak. Bu endeks kuşkusuz 1981'de de düşüş kaydetmiştir. O halde 1981'de dış satımımızdaki artı dışalım yoluyla ülkeye sağladığı mal ve hizmetlerin miktar olarak düşmesini önleyememiştir. Yani ekonomi dış kaynaklı yatırım malı, ara malı ihtiyacını 1981de 1980 ve daha önceki yıllara nazaran düşürmek zorunda kalmıştır.

KAZGAN : Yani reel gelir kaybına uğruyoruz. Reel gelini dış dünyaya transfer ediyoruz, dış ticaret hadleriyle.

DURDAĞ : O halde buradan şöyle bir sonuç çıkartabiliriz. İhracatı daha da teşvik etmemiz istekleri belki de doğrudur. Çünkü, ihracatı daha da arttırmamız halinde ancak Türkiye için gerekli mal ve hizmet girdisini sağlayabileceğiz demektir. Burada ben sayın konuşmacı arkadaşlarımdan bazı noktalarda ayrılıyorum galiba, diye düşünüyorum. Evet ben de ihracatın

teşvikinin bugün ulaştığı seviyenin karşısındayım. Bunun daha da artırılmasının tehlikeli olduğunu, kabul ediyorum. Bir bakıma yıllardan beri ithalat için söylenen, ekonominin yapısını çarpıtmıştır ithal korumacılığı sözünü çok çabuk unutuyoruz. Bu savı çok çabuk unutuyoruz. İthalat için söylenen bütün herşey ihracatın teşviki için de söylenebilir. Çünkü eğer ihracatın teşviki kaynakların, ileride kendi kendine yaşayamayacak olan ihracat endüstrilerine kaymasına neden oluyorsa, bu ithalat için söylenenlerin, ihracat için de geçerli olduğu görüşünü kuvvetlendiriyor. Bence bunun çözümü, yine serbest piyasa ekonomisi mantığı içerisinde, ihracat ve ithalatı karşı karşıya bırakarak ekonominin ithalat ihtiyacının belirleyeceği döviz talebi şiddetini ihracatın döviz kazanma kapasitesi ile karşı karşıya getirip, döviz kurunu serbest piyasada belirtmektir. Ama burada sayın Hatipoğlu ve Uras'ın işaret ettikleri tehlikeyi, yani ekonominin bu ithalatın maliyeti ile çalışamayacağı görüşünü ben kabul edemiyorum. Çünkü, buna, belki birden bire değil ama kademe olarak en kısa zamanda varmaya çalışmak zorundayız. Bunun sağlayacağı ithal ikamesi, ekonominin en rasyonel olarak yapması gereken ithal ikamesi olacağı gibi, ihracatı teşvik için en sağlıklı sahalarda teşvik edilmiş olacaktır. Yani sübvansiyonlar yoluyla değil de, ekonominin kendi kendini devam ettirebilecek dallarında ihracatı teşvik edilmiş olacaktır. Tabii böyle bir durum, özellikle dış borç ödeme konusunda bir büyük zorluk getirecektir. Devletin de döviz piyasasına girmesi, dış borçları ödemek için talep etmesi ve piyasa

kurundan alması, hem bütçeyi sar-sacaktır hem de döviz talebini çok çeşitli düzeylere ulaştıracaktır.

KAZGAN : Sayın Mete Durdağ, öyle düşünün ki elastikiyeti sıfır olan büyük bir güç döviz piyasasına girecek ve ihracat gelirinizin yarısını talep edecek, bunun gerisi de petrol olacak. Yani döviz gelirlerinin tümü borç ödemesi ve petrol ithalatına gidecek ve talep elastikiyeti sıfır. Bunun döviz piyasasına etkisi korkunç birşey olur.

DURDAĞ : Onun için işte, birden bire değil de kademeli olarak geçmeyi hedef almalıyız diye düşünüyorum. Devlet, petrol ithalatı ve dış borç finansmanı için borç bulma çabalarına girmelidir. Dış borcu mümkün olduğu kadar borç ertelemesi yoluyla, bunu yapamadığı takdirde borçlanarak ödemelidir. Zaten borçlanıyoruz. Fakat eğer ihracatçıya hızla daha cazip döviz kuru vermeye doğru bir politika izlersek, bunun sağlayacağı ithal ikamesi teşviki ve ihracatı artırma teşviki, kısa zamanda netice verecektir. Bir başka konu da şu : Hala yapılan birtakım resmi beyanlarda, tasarruf teşvik edilmiştir, faiz politikasıyla, sözüne rastlanıyor. Bir de kaynakların daha verimli alanlarda kullanıldığı görüşüne dayanılarak, yüksek faiz politikasının devam ettirilmesinin yararlı olacağı, öne sürülüyor. Yüksek faiz politikasının tasarrufları her ne kadar teşvik etmediğini kabul etsek bile, yüksek mevduat faizinin gelir ve servet dağılımı üzerindeki etkisine müsaade ederseniz işaret etmek istiyorum. Çünkü, faizin cazibesine

kapılarak küçük ve orta gelirli sınıfların taşınmaz mallarını, gayrimenkullerini paraya çevirerek, mevduat haline dönüştürmelerinin, ben- ce servet dağılımından başka bir etkisi olmuyor demektir. Gerçi o kişiler belki daha rahat bir yaşantıya kavuşmuş oluyorlar, ama bu ne demektir, bu ellerindeki serveti yemeleri demektir. Şikayetçi olduğumuz gelir dağılımını düzeltelim derken, ileride gelir dağılımı çok daha büyük bir sorun halinde karşımıza çıkabilir. Şikayet ettiğimiz, orta sınıfın kayboluşu sorumuna, biz de böylece yüksek faiz politikasıyla katkıda bulunmuş oluyoruz, diye düşüneyorum. Çünkü elden çıkarılan gayrimenkulleri bazıları alıyor. Bu alanlar, muhakkak gayrimenkul almanın tercih edilir bir durum olduğunu bildikleri için alıyorlar.

Yüksek faizlerin bir maliyet unsuru olması ayrıca bir şikayet konusu oluyor. Burada deniliyor ki, tercihli krediler, tercihli faizli kredilerle olumsuz etki bir ölçüde önleniyor. Fakat ben galiba olumsuzla- rı olumsuzlara eşit buluyorum.

Son olarak para politikasının enflasyonu durdurmadaki başarısına değinmek istiyorum. Bu durumdan çıkış için para politikası acaba etkili olurmu? Birçok iş çevrelerinden gelen kredi olanaklarının genişletilmesi, sübvansiyonlar verilmesi istekleri bu soruyu akla getiriyor. Kuşkusuz dar para politikasıyla, sıkı para politikasıyla enflasyonun belli bir süre geçtikten sonra durdurulması bir özdeşlik. Bunun hiç bir şekilde inkar edileceğini, karşı çıkılacağını zannetmiyo-

rum. Fakat, enflasyonu durdurmak-
tan amacımız gene biziatihi kendisi
olmamalıdır bence. Enflasyonun
birtakım arzu edilmeyen yönleri
var ki, enflasyondan şikayetçiyiz.
Eğer enflasyonun arzu edilmeyen
neticeleri olmasa, enflasyonda şika-
yet etmeye gerek yok. Bütün fiyat-
lar ve gelirler aynı şekilde artıyor-
sa bir ekonomide, nispi fiyatlar ay-
nı şekilde artıyorsa, enflasyondan
pek şikayetçi olmamamız lazım.

KAZGAN : Enflasyon beklenen
oranda ise aynı zamanda...

DURDAĞ : Evet, zaten o şekil-
de bir enflasyon beklentisi, doğru
bir enflasyon beklentisidir. O halde
enflasyonu bir takım kötü neticele-
ri var ki, ondan dolayı durdurmak
istiyoruz. Kötü neticeleri de nispi
fiyatları bozarak ortaya çıkıyor bir,
gelir dağılımını ters etkiliyor iki,
kaynakların kullanımını arzu edilen
uzun dönemli kalkınma amaçların-
dan saptırıyor üç. İzlenen politika-
lar acaba enflasyonun bu arzu edil-
meyen neticelerinden kaçınmaya,
bu neticelerini değiştirmeye olanak
sağlamış mıdır?

Tabii, kısa dönemde denilebilir
ki, gelir dağılımını düzeltmek ola-
nağı yok. Haliyle bozulacaktır, enf-
lasyonu durdurana kadar izlenecek
sıkı para politikasıyla. Peki üretimi
arttıramadığımıza göre, kaynaklar
da yatırımlar yoluyla ileride büyü-
me kapasitesini arttıracak şekilde
yatırılmadığına göre, denilebilir ki,
enflasyon durmadan zaten yatırımlar-
ları arttırmayı düşünemeyiz. Şimdi,
bence burada sanki bir zamanlama

sırası olması, önce enflasyon dur-
durulsun, sonra üretim arttırılsın
gibi bir mantığı ben anlayamadım.
Ekonomi eğitimim mi, tecrübem mi
yeterli değil? Böyle bir sıralama
olduğunu ben bilmiyorum. Önce
enflasyon durdurulur, sonra üretim
ve kaynakların dağılımı sorunu
ikinci olarak ele almır. Böyle bir
sıralamaya bence gerek olmadığı
gibi enflasyonun durdurulması için
zaten bir yandan da üretimin art-
tırılması ve ileride bir daha enflas-
yondan kaçınmak, enflasyona bir
daha düşmemek için, aynı zamanda
yapısal değişikliğin de aynı anda
yapılıyor olması, bence daha rasyo-
nel bir yaklaşım olurdu.

KAZGAN : Sayın Durdağ, he-
men burada bir soru soracağım. A-
caba böyle bir lag olmasında, yani
üretim artışının enflasyonun dur-
masına bir lagla cevap vermesinde,
şu neden olamaz mı? Enflasyonu
durdurmaya girdiğiniz zaman bütün
nispi fiyat sistemini ekonomide,
değiştiriyorsunuz. Yeni nispi fiyat-
lara, üretim sürecinin intibakı ani
olamıyor, mutlaka bir lagla oluyor.
Bizdeki enflasyonun durdurulması
sürecinde de çok büyük nispi fiyat
değişimleri ortaya çıktı. Acaba bu
bir etken değil mi?

DURDAĞ : Böyle bir lag, böyle
bir gecikme muhakkak ki olabilir,
ama alınan tedbirler, politikalar bu
şekilde bir zamanlamaya uygun de-
ğil.

KAZGAN : Tabii ki zamanlama
değil. Ekonominin kendi işleyişi...

DURDAĞ : Burada, halbuki izlenen ekonomik felsefenin temelinde yatan önce para tedbirleri ile enflasyonu durduralım, sonra üretimi arttıracak yollar arayalım. Sayın Hatipoğlu'nun işaret ettiği gibi, para politikaları ile enflasyonu durdurursunuz, ama bu durgunluktan çıkamazsınız. Hakikaten izlenen politikalar enflasyonu yavaşlatmakta. Ama, yavaşlatmak için izlenen politikalar o çeşit politikalar olmuştur ki, buradan çıkış ancak aynı yoldan geri dönüşle olur. Çünkü baştan izlenen politikalar bence yanlış. İzlenen politikalarla maliye politikasına bence para politikası ile birlikte çok büyük ağırlık verilmesi gerekirdi. Bu yolla ve bu yoldan, yapısal değişikliğin başlatılmasının ve üretimin de teşvikinin, canlan-

dırılmasının mümkün olacağına inanıyorum.

ORÇUN : Çok teşekkür ederim. Tartışmaların sonucu ve ilk sordüğüm sorunun cevabı da zannediyorum şu oldu: Uygulanmakta olan ekonomi politikasını olumlu bulanlar kadar olumsuz bulanların da kriterleri ve değerlendirmeleri yanlış. Her iki görüşde esas olarak para politikası tedbirleri ile sorunun çözülebileceği noktasında birleşiyorlar ve esas hata da burada ortaya çıkıyor. Bu konuda bütün konuşmacılar birleştiler.

Bu oturuma katıldığınız için hepinize teşekkür ederim.

Ekonomik Hayatı Düzenliyen Kurallarda Önemli Değişmeler Oldu

Ekonomi politikasındaki yeni yönelişler, mevzuatta da bazı değişiklikleri gerektirdi. 1981 yılında, 24 Ocak kararları doğrultusunda yapılan mevzuat değişiklikleri ve getirilen uygulama esasları, 1980 yılındaki kadar olmamakla birlikte, önemli boyutlara ulaştı.

1980 yılı sonunda Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunlarında yapılan değişiklikler 1 Ocak 1981 tarihinde yürürlüğe girdi. Bu değişikliklerle, gelir vergisi tarifesinde enflasyondan doğan aşınmalar kısmen gideriliyor, kurumlar vergisi oranları yükseltiliyordu.

Bu arada, vergi kanunlarında yapılan değişiklikler, kalkınmanın finansmanı için gerekli kaynakların oluşturulmasına yönelik bir özellik taşımadıkları için eleştirildi.

- ° 21 Martta, servet ve stok affı çıkarıldı.
- ° 22 Nisan'da Tahsilatın Hızlandırılması Kanunu yürürlüğe girdi.

- ° 23 Nisan'da Gider Vergisi Kanunundaki değişiklikler yürürlüğe girdi.
- ° 1 Mayıs'ta gider vergisi indirimi yürürlüğe girdi.
- ° 2 Mayıs'ta işletme vergisi oranı yüzde 3'e düşürüldü.
- ° 25 Mayıs'ta Belediye Gelirleri Kanunu yürürlüğe girdi.
- ° 5 Haziran'da İnşaat Vergisi Kanununda yapılan değişiklikle oranlar düşürüldü.
- ° 6 Temmuz'da yayınlanan Gelir Vergisi Genel Tebliği ile mevduat faiz gelirleri vergi kapsamına alındı.
- ° 16 Temmuz'da yayınlanan Maliye Bakanlığı Tebliği ile vergi kaçakçılığı asgari cezaları arttırıldı.
- ° 31 Aralık'ta yayınlanan kanunlarla, Tahsilatın Hızlandırılması Kanununa bazı maddeler eklendi, Kurumlar Vergisi, Mali Denge Vergisi, Gelir Vergisi Kanunlarında değişiklikler yapıldı.

Yıl içinde ihracatın teşvikine ilişkin mevzuatta ihracatçılar lehine çok sayıda iyileştirme yapılırken, ihraç edilecek ürünlerde kullanılmak üzere ithal edilecek ambalaj malzemesi listesi genişletildi, ihracı ruhsata bağlı mallar listesi daraltıldı.

Para ve sermaye piyasalarını düzenleyen kanun, tebliğ ve yönetmeliklerde değişiklikler yapıldı. Bu arada, Merkez Bankası'nın çeşitli uygulamaları, bu piyasaları yakından etkiledi.

- ° 29 Nisan'da reeskont ve avans faizleri yükseltildi.
- ° 3 Haziran'da, Maliye Bakanlığı'nca çıkartılan yüzde 23 faizli üçüncü tertip hazine bonoları satışına başlandı.
- ° Merkez Bankası tarafından daha önce durdurulmuş bulunan ihracat kredileri 24 Haziran'da açıldı, 27 Haziran'da durduruldu, 24 Ağustos'ta tekrar açıldı.

- ° 7 Temmuz'da, Merkez Bankası'nın mevduat munzarn karşılığı faiz oranları 10 puan arttırıldı.
- ° 15 Temmuz'da, Merkez Bankası'nın, mevduat sertifikalarından yüzde 25 vergi kesilmesine ilişkin tebliği yayınlandı.
- ° Ticari bankalara altın ve tahvil karşılığında kullanılan avans niteliğindeki kredilerin faiz oranı yüzde 18,5'ten yüzde 22'ye yükseltildi.
- ° 24 Ocak'ta yayınlanan kararname ile, Merkez Bankası tarafından verilen faiz oranları 10'ar puan arttırıldı. Böylece.
- ° 30 Temmuz'da, Sermaye Piyasası Kanunu Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girdi.
- ° 27 Ağustos'ta ihracat kredisi faiz farkı iade oranları değiştirildi.
- ° 1 Eylül'de özel kesim tahvil faiz oranları yüzde 50'ye yükseltildi. Değişken faiz uygulaması serbest bırakıldı.
- ° 14 Eylül'de, ödünç para verme işleriyle uğraşanların Maliye Bakanlığı'ndan ruhsat almaları esasını getiren kanun yayınlandı'
- ° 18 Kısım'da mevduat sertifikalarını yalnız bankaların satabilecekleri Maliye Bakanı tarafından açıklandı.
- ° 24 Aralık'ta yayınlanan Para Kredi Kurulu tebliği ile, Bankaların asgari sermayelerinin kuruluş için 4 milyar lira, şube başına da 30-200 milyon lira olacağı belirlendi.

Kambiyo mevzuatında yapılan en önemli değişiklik, döviz kurlarının her gün belirlenmesi esasının kabul edilmesi oldu. Maliye Bakanlığı'nın 1 Mayıs tarihli Resmi Gazetede yayınlanan tebliği ile, Türk parası ile yabancı paralar arasındaki parite ve çapraz kurları, uluslararası piyasalarda ve

ekonomideki gelişmeler esas alınmak suretiyle her gün tesbit ve ilan etmeye Merkez Bankası yetkili kılındı.

İşçi ticretleri ile ilgili düzenlemeleri yapmak üzere bir Yüksek Hakem Kurulu kurulması kararlaştırıldı. 27 Ocak tarihli Resmi Gazetede kurulun görev ve yetkileri şöyle belirtildi :

— Yüksek Hakem Kurulu, Süresi sona erdiği halde yenisi yapılamayan toplu iş sözleşmelerinin; sözleşmenin ilgili olduğu işkolu, sözleşmenin işyeri veya işkolu düzeyinde mi olduğu, sözleşmeye taraf olan işveren veya işveren kuruluştur, taraf olan işçi kuruluştur, işkolu veya işyeri sözleşmelerinin yürürlük tarihi ile sona erme ve imza tarihleri belirtmek suretiyle Çalışma Bakanlığı ve Bölge Çalışma Müdürlüklerince bir liste halinde süratle kendisine bildirilmesini istemektedir.

Ayrıca, sözleşmelerin yenilenmesi için bugüne kadar Bölge Çalışma Müdürlüklerine yada Çalışma Bakanlığı'na yapılmış olan veya bu tarihten sonra yapılacak olan başvuruların, ilgili toplu iş sözleşmesi ve yukarıdaki bilgilerle birlikte süratle kurula intikal ettirilmesi tebliğde bildirilmektedir.

Tebliğe göre, Yukarda, Çalışma Bakanlığı ve Bölge Çalışma Müdürlüklerince Yüksek Hakem Kurulu'na gönderilmesi istenen listelerde, bugüne kadar yapılan başvuruların işaretlenmesi, süresi sona eren toplu iş sözleşmelerinin Çalışma Bakanlığı ve Bölge Çalışma Müdürlüklerinde bulunan birer nüshalarının eklenmesi, süresi sona eren toplu iş sözleşmelerinin tarafı olarak yeni bir işçi sendikasının kesinleşmiş yetkisi varsa, bu yetkinin kesinleşme belgesinin bir örneğinin de listeye eklenmesi, süresi sona eren sözleşmelerin uygulandığı yerde, sona ermeyen ve sürmekte olan işkolu yada işyeri seviyesinde ikinci bir sözleşmenin varlığı bilindiği takdirde bu sözleşmelerin yürürlük ve sona erme tarihleriyle bu konudaki bilgilerin açıklanması istenmektedir.

Stiresi devam eden işkolu seviyesinde yapılmış sözleşmelerin Çalışma Bakanlığınca, işyeri seviyesinde yapılmış sözleşmelerin de Bölge Çalışma Müdürlüklerince liste halinde Yüksek Hakem Kurulu'na gönderilmesi hususu da tebliğde kararlaştırılmıştır.

- ° 24 Aralık'ta bir Sosyal Güvenlik Kurulu kurulmasına ilişkin kararname Resmi Gazetede yayınlandı.

nesilden
nesile

biraların ası
TEKEL birası

TEKEL
Birası

SİRKET MERKEZİ : Serayi Bâğcı, BURSA
Tel: 18800-18804 Sâde Ate-
şlik Cad. Tescim Barikası
İç Hane Kat 1, Tel: 14488

**İSTANBUL BÖRSESİ : Menkul kıymetler Şir-
keti No. 3091 — 3092,**
Atatürk Bulvarı,
Üsküdar, İstanbul
Tel . 22 25 78, 27 72 88

KARANFİL

*Mustafa
Karanfil*

*Şerafettin
Karanfil*

**Her türlü
Buket**

Sepet ve

Merasim Çiçekleri

ÇİÇEK EVİ

ŞİŞLİ Halaskârgazi

Cad. No. 335/A

46 33 34

47 07 22

ÖZAN'S

Konforlu ve güvenli yakın ulaşım için:

OTOMARSAN O 309 D Mercedes-Benz midibüs

Bugüne kadar, unlu O 302
Mercedes-Benz otobuslarıyla uzun
mesafe yolcu taşıma sorununu
çözen Otomarsan, şimdi de konforlu
ve güvenli yakın ulaşım için,
22 kişilik yepyeni O 309 D
Mercedes-Benz midibüsü
hizmetinize sunuyor

Otomarsan O 309 D Mercedes-Benz
midibus il-ilçe, ilçe-köy arası ulaşımı;
fabrika, okul, otel ve çeşitli
kuruluşların personel taşıma hizmetleri;
turizm, otobüs ve uçak terminal
seferleri ve belediyaların
yolcu taşıma hizmetleri için
en ideal araçtır

Mercedes-Benz

OTOMARSAN

'Yurt dışına taşan kuruluş.

P.K. 2 Davutpaşa - İstanbul Tel: 76 05 55

ÇBS SUPERLAC güç katınca...

ÇBS SUPERLAC güç katınca sizi ve yuvanızı çevreleyen ahşap yüzeylere... Bir zırhla sarılmış gibi korunurlar doğanın ve zamanın yıpratıcı etkilerinden. Artık ÇBS SUPERLAC gücünün koruyucu kanatları altındadırlar. Yenilenirler bir anda, renklenirler, güçlenirler, yarınlara kalırlar tüm güzellikleriyle, tüm özellikleriyle.

ÇBS
güçlü boya

ÇBS BOYA-KİMYA SANAYİ VE TİCARETİ A.Ş.

Fındıklı Meclisi Mebusan Caddesi
ÇBS İş Hanı Tel: 43 49 55

Ekonominin ihracata, İhracatcının ise Hisarbank'a ihtiyacı var.

- Hisarbank ihracatta uzman bankadır.
- İhracat kredisi verilir.
- İhracatçıya bilgi verilir.
- İhracatçıya pazarlamada yardımcı olunur.
- İhracatçıya nakliyede kolaylık sağlanır.
- İhracatçıya dış ülkelerde yol gösterilir.

**"İhracat sizden
kredisi bizden."**

HISARBANK

"Kale oibi banka"

ISI cam® sistemi nedir?

Cam plakalar

Metal ara çitası

İki cam plakasının birbirine bağlanmasını ve arada kuru hava boşluğu oluşmasını sağlar.

Isıcam her cins doğramaya takılır. Ahşap, metal her cins doğrama rahatça takılabilir. Isıcam çift pencereyi yalıtımdan daha ekonomiktir.

Hava boşluğu

İki cam plakasının arasındaki havanın nemi, özel bir yöntemle alınmıştır. Isıcam'ın yalıtıcılığını sağlayan en önemli özellik, iki cam plaka arasındaki bu kuru ve durgun hava boşluğudur. Isıcam buğu yapmaz, camların arası kirlenmez.

Sızdırmaz elastik dolgu

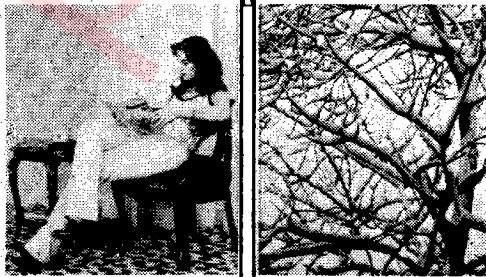
Cam plakalar arasındaki kuru havanın dışarı ile temasını kesinlikle önler.

Özel nem emici

Metal ara çitası içi, iki cam arasındaki hava boşluğunun devamlı kuru kalmasını sağlayacak özel nem emici madde ile doldurulmuştur.

Kışın ısı kaybı en çok pencerelerden olur. Isıcam, ısı kaybını önleyen, özel olarak üretilmiş yeni ve modern bir pencere sistemidir. Daha iyi ısınma ve yakıt giderlerinden büyük oranda tasarruf sağlar. Ses geçirimini azalttığı için, sakin ve rahat bir yaşama ve çalışma ortamı getirir. Pencere önlerindeki soğuğu ve gürültüyü önlediğinden, odaların her köşesinden aynı derecede yararlanma olanağı verir.

ISI cam
sıcağı
içerde,

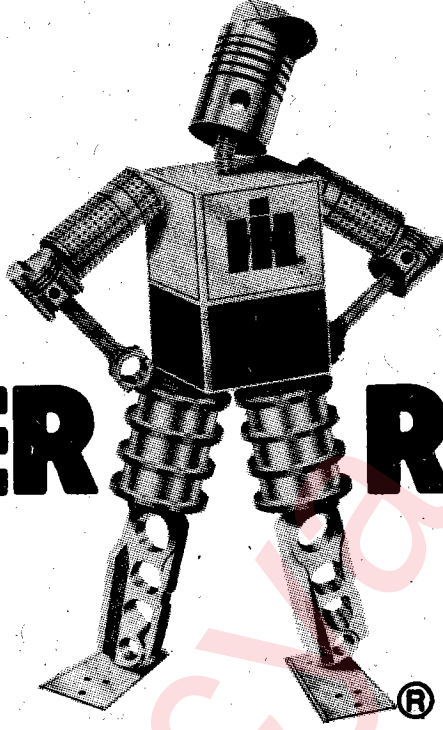
**soğuğu
dışarda
tutar.**

Cam Pazarlama A.Ş.

Valikonağı Cad. No. 73 Nişantaşı-İstanbul Tel: 46 80 27 (3 hat)

Cam Pazarlama A.Ş. bir Türkiye Sıcağı ve Cam Fabrikaları A.Ş. kuruluşudur.

Şoför Arkadaş, Çiftçi Kardeş...

İNER ROBOT

**Orijinal yedek parçada
güvence demektir.**

International, orijinal parçada güvenceyi simgeleyen yedek parça robotuyla, yurt sathına yayılan servis istasyonları ve gezici servisleriyle her zaman, her yerde hizmette rakipsizdir.

International

imalatçı firma :

TÜRK

OTOMOTİV

ENDÜSTRİLERİ A.Ş.

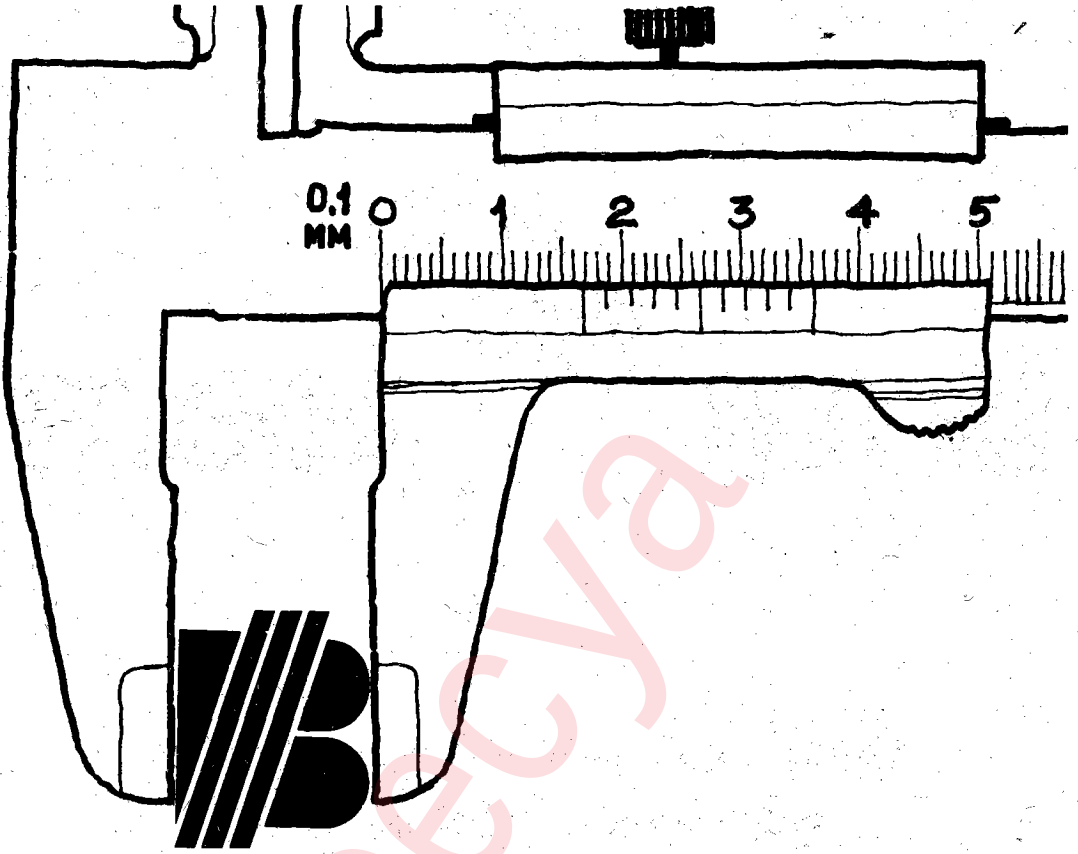
TOE ve MAT, Ordu Yardımlaşma Kurumu
(OYAK) iştirakidir.

TÜRKİYE GENEL DİSTRİBÜTÖRÜ

**MOTORLU
ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.**

Büyükdere cad 4. Levent İstanbul
Tel: 64 49 90 (4 hat) telex: 26239 MAT TR

Borusan, Türk standartlarına ve uluslararası standartlara uygun üç yüze yakın ölçüde su ve gaz boruları, sanayi boruları, profil borular, yapı profilleri, soğuk çekme borular, galvanizli saçlar, metal kaplamalı bantlar, manşonlar ve saç işleyen makineler üretmektedir.

BORUSAN

Meclisi Mebusan Cad.
Şeker Sigorta Han No: 325/1
Salıhpazarı - İstanbul
Tel: 44 87 50 (9 hat)